

# Förslag

till

## Förordning angående förlagsinteckning

och

i sammanhang dermed erforderliga författningar

afgifna

af den dertill utaf Kongl. Maj:t förordnade komité.





STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

**S**edan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 10 December 1880 behagat i nåder uppdraga åt undertecknade att, såsom särskilde komiterade, i främsta rummet utarbete förslag till revision af samtliga gäl-

lande stadganden om förlag och derjemte afgifva yttrande, huruvida en utsträckning af förlagsinteckningsrätten jemväl till andra näringar, hvilka för närvarande icke åtnjuta en dylik förmån, är för dessa näringsidkare af verkligt behof påkallad och kan förenas med de grundsatser, på hvilka vår lagstiftning i öfrigt hvilar, samt, för sådant fall, föreslå de för utöfning af en dylik rätt och till förekommande af dess missbruk nödiga bestämmelser, så få komiterade, till underdånig åtlydnad af det dem sålunda nådigst gifna uppdrag, härmed öfverlemna af dem utarbetade förslag till

1:o) Förordning angående förlagsinteckning;

2:o) Förordning angående förändrad lydelse af 17 kapitlet 7 § Handelsbalken;

3:o) Förordning angående förändrad lydelse af 1 § i Kongl. förordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, in-teckningar och andra ärenden den 16 Juni 1875;

4:o) Förordning angående förändrad lydelse af 2 § Konkurslagen och

5:o) Förordning om vissa legoafstal angående kreatur; jemte motiv och under ärendenas behandling inom komitén yttrade särskilda meningar.

Komiterade framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, troppligtigste  
tjenare och undersåtar

C. J. THYSELIUS.

*L. Annerstedt.*  
*H. P. W. Gahn.*

*Knut Posse.*  
*Axel Swartling.*

*Herman Billing.*

Stockholm den 6 Augusti 1881.

# Förslag

till

## Förordning angående förlagsinteckning.

---

Med upphäfvande af förordningen om förlag vid bergs- och brukshandteringen den 24 Februari 1748 och Hallordningen den 2 April 1770 så ock med ändring af hvad lag och författningar i öfrigt innehålla mot denna förordning stridande, stadgas som följer:

### 1 §.

Gifver någon förlag till idkande af bergsbruk eller grufvedrift, äfven der denna ej är att till bergsbruk hänföra, eller att dermed drifva sågverk eller fabrik eller ock annan inrättning till beredande eller förädling af råämnen så beskaffad, att handelsböcker öfver rörelsen föras skola, och varder förlaget intecknadt i den ordning här nedan stadgas; njute förlagsman sedan för sin fordran den förmånsrätt, som i 17 kap. Handelsbalken sägs.

### 2 §.

Förlagsinteckning sökes, då rörelsen drifves i stad, der Rådstufvurätt finnes, vid denna Rätt och, då rörelsen drifves å landet eller i stad lydande under landsrätt, vid Rådstufvurätten i den stad, der Konungens Befallningshafvande i länet har sitt säte.

## 3 §.

Vid ansökan om förlagsinteckning skall till Rätten ingifvas i hufvudskrift den handling, på grund hvaraf inteckning äskas; skolande handlingen innehålla såväl uttryckligt erkännande af försträckningens egenskap af förlag för viss uppgifven rörelse jemte uppgift om stället, hvarest denna drifves, som ock af vittnen styrkt medgifvande att förlagsinteckning tagas må. Sökanden bifoge bevis att förlagstagaren om rörelsen gjort sådan anmälan, som, efter ty särskilda författningar innehålla, för rättighet att densamma drifva föreskrifven är, eller, der rörelsen är af beskaffenhet, att för dess utöfvande dylik anmälan icke erfordras, intyg af magistrat, kronofogde eller länsman att förlagstagaren den uppgifna rörelsen utöfvar.

Fullgör sökanden ej hvad sålunda föreskrifvet är, varde ansökningen genast afslagen.

## 4 §.

Rätten låte den handling, som ligger till grund för ansökningen, offentligen uppläsa och i särskildt protokoll öfver förlagsinteckningar intagas.

## 5 §.

Ej må förlagsinteckning beviljas utan till visst belopp i penningar eller varor.

## 6 §.

Då förlagsinteckning blifvit beviljad, teckne Rätten bevis derom å den handling, hvarå den intecknade fordran är grundad.

## 7 §.

Förlagsinteckning skall förnyas i den ordning, som i 8 § bestämes, första gången inom tio år sedan den beviljades och derefter inom tio år från hvarje förnyelse. Sker ej sådant, vare inteckningen förfallen, ändå att inom nämnda tid med densamma vidtagits sådan åtgärd, som i 9 § sägs.

## 8 §.

Vill någon låta förnya förlagsinteckning, uppvis hos den Rätt, som inteckningen beviljat, inteckningshandlingen i hufvudskrift, och

skrifve Rätten derå bevis om inteckningsförnyelsen. Stände ock sökanden fritt att inför annan Rådstufvurätt förete inteckningshandlingen: den Rätt låte, då sådant sker, i sitt protokoll öfver förlagsinteckningar korteligen intagas hvad handlingen innehåller med dag och årtal då den utgafs, af hvilken Rätt förlagsinteckningen är beviljad, när och under hvilken § i protokollet det skedde, och, om inteckningen förut förnyats, när det egt rum; teckne ock bevis å handlingen att den varit företedd till vinnande af inteckningsförnyelse; sedan ingifve sökanden protokollet deröfver till den Rätt, som inteckningen beviljat, inom tid, som i 7 § sägs; och vare detta så giltigt, som om handlingen der blifvit företedd.

### 9 §.

Vill någon låta förlagsinteckning helt och hållet eller till viss del dödas; uppvisse inteckningshandlingen i hufvudskrift för den Rätt, som inteckningen beviljat, och skrifve Rätten å handlingen bevis om dödandet. Åskas åtgärden af annan än förlagstagaren, må dödandet ej beviljas utan dennes samtycke.

Vill någon låta förlagsinteckning under annan nedsättas, förfares i enlighet med hvad här ofvan om intecknings dödande är sagdt.

### 10 §.

Är intecknad förlagsförbindelse inlöst af förlagstagaren eller eljest åter kommen i hans hand, vare honom ej förment att, der inteckningen ännu är gällande, ånyo utgifva handlingen med fortfarande inteckningsrätt.

### 11 §.

Ärende angående förlagsinteckning må af Rätten upptagas endast å måndag, eller, om helgdag då inträffar, nästa söcknedag derefter; dock att fråga om intecknings förnyelse må jemväl å annan rättegångsdag handläggas.

### 12 §.

Den, som ej nöjes åt Underrätts beslut i ärende angående förlagsinteckning, eger deröfver sig besvara inom den i 16 kap. 1 §

Rättegångsbalken stadgade tid. Öfver Hofrättens utslag må klagan genom besvär hos Konungen fullföljas inom den tid och i den ordning, som i 30 kap. 18 § nämnda Balk föreskrifves.

### 13 §.

Denna förordning träder i kraft den

Derförinnan meddelad förlagsinteckning bedömes efter äldre lag, men skall, för att bibehållas gällande, inom ett år från nyssnämnda dag och derefter vidare, efter ty i 7 § stadgadt är, förnyas hos den Rådstufvurätt, som, derest denna förordning varit gällande då inteckningen söktes, enligt 2 § skolat ansökningen upptaga. Den Rätt tillkomme ock att i fråga om sådan inteckning upptaga ärende, hvarom i 9 § sägs.

---



# F ö r s l a g

till

**Förordning angående förändrad lydelse af 17 kap. 7 § Handelsbalken.**

Häri genom förordnas, att 17 kap. 7 § Handelsbalken skall erhålla följande förändrade lydelse:

## 7 §.

Hafver någon sådant bilbref, som i sjölagen beskrifvet är; ege han förmån i skeppet, så ock i godset, då skeppsfolk betaldt är, som i 5 § är sagdt. Dernäst gånge det lån ut, som skeppare på bodmeri tagit; hafve ock det yngre bil- eller bodmeribref företräde för det äldre.

*Gifver någon förlag till idkande af bergsbruk eller grufvedrift, äfven der denna ej är att till bergsbruk hänföra, eller att dermed drifva sågverk eller fabrik eller ock annan inrättning till beredande eller förädling af råämnen så beskaffad, att handelsböcker öfver rörelsen föras skola, och varder förlaget in-tecknad, på sätt särskildt är stadgadt, njute förlagsman sedan förmånsrätt för sin fordran i det, som tillverkad är, i de för tillverkningen nödiga råämnen samt i all den lösegendom, vare sig maskiner, redskap, dragare eller annat, som till bergsbrukets, grufvans, sågverkets, fabriks eller inrättningens drift hör, så ock i fordringar för sådana förskott i penningar eller varor, som för rörelsen lemnade äro; dock gälle ej förmånsrätt för ränta, som före början af konkurs upplupen är, för längre tid än tre år. Är förlagsin-teckning beviljad för fleres fordringar, hafve den företräde, som äldre in-teckning eger. Hafva flere fått in-teckning å en dag, ege lika rätt. Börjar konkurs inom en månad efter det förlagsin-teckning beviljats, vare in-teckningen utan verkan.*

# F ö r s l a g

till

Förordning angående förändrad lydelse af 2 § Konkurslagen den 18 September 1862.

---

Häri genom förordnas, att 2 § Konkurslagen den 18 September 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

## § 2.

*Mom. 1.* Borgenär ege ock söka, att gäldenärs egendom afträdas skall i följande fall, nemligen:

1) då gäldenär är för skuld rymd, eller veterligen ur riket faren och anledning är för handen, att han förblifver utrikes för att undgå borgenärs kraf;

2) då verkställighet af utmätning, hvarigenom all gäldenärs kända egendom medtagas skulle, blifvit för annans fordran sökt;

3) då gäldenär svikligen, borgenärer till förfång, afhänder sig eller undanskaffar sina tillgångar.

*Mom. 2.* Borgenär ege jemväl söka att gäldenärs egendom afträdas skall, då egendom, deri borgenären på grund af förlagsinteckning eger förmånsrätt, blifvit för annans fordran utmätt.

---

# Förslag

till

**Förordning angående förändrad lydelse af 1 § i förordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden den 16 Juni 1875.**

---

Häri genom förordnas, att 1 § i förordningen angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden den 16 Juni 1875 skall erhålla följande förändrade lydelse:

## 1 §.

Öfver följande ärenden skola vid Underrätt föras särskilda protokoll, nemligen: ett öfver lagfarter med fång af fast egendom; ett öfver inteckningar i sådan egendom; ett öfver äktenskapsförord; ett öfver förmyndares tillsättande och entledigande, samt ett öfver bouppteckningar, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp. Uti lagfarts- och inteckningsprotokollen skall för hvarje ärende å brädden tecknas namnet på den egendom, som lagfares eller intecknas, och uti öfriga protokollen för hvarje ärende med undantag af bouppteckningarne namnet å den person ärendet rör.

*Vid Rådstufvurätt skall och föras särskildt protokoll öfver förlagsinteckningar. I det protokoll skall för hvarje ärende å brädden tecknas namnet på den inrättning förlagsinteckningen afser.*

Har någotdera af de ärenden, nämnda äro, icke förevarit, varde det i protokollet anmärkt.

---

# Förslag

till

## Förordning om vissa legoaftal angående kreatur.

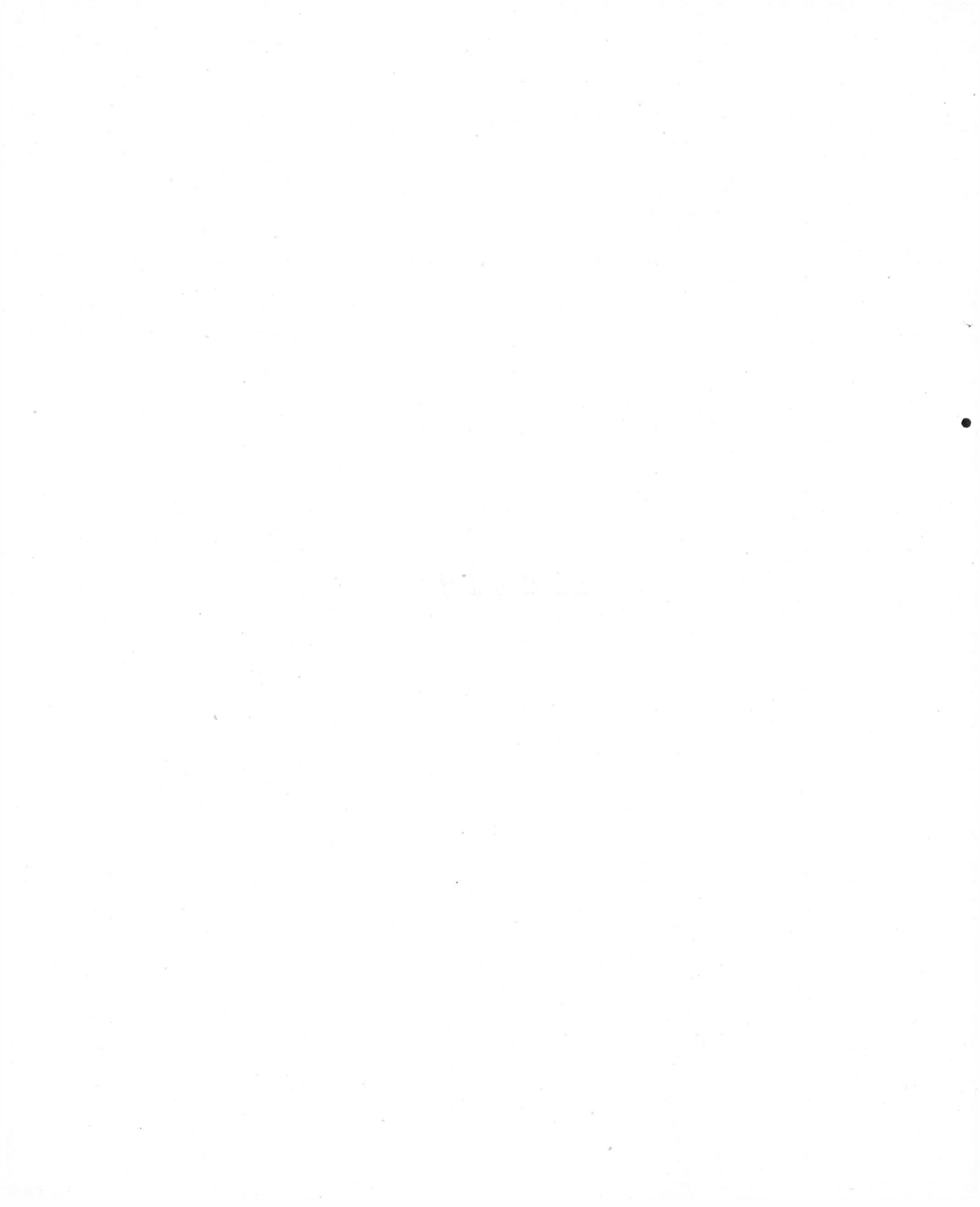
---

Härigenom förordnas som följer:

Vill jordegare, som sin fasta egendom till landbo upplåter, derjemte lemna landbon kreatur med vilkor att kreatur till lika värde skola vid egendomen hållas och höra jordegaren till, ändock att andra varda satta i stället för dem, som lemnade blifvit; upprätte derom med landbon skriftlig afhandling med förteckning å de kreatur, som af landbon mottagas, jemte å dem satta värden samt låte handlingen af vitnen styrkas. Den afhandling skall inom två månader efter den dag, landbon egendomen tillträdt, uppvisas för utmätningssmannen i orten och i bestyrkt afskrift honom tillställas; hvarefter afhandlingen, försedd med bevis derom, skall ingifvas å landet eller i stad lydande under landsrätt till Häradsrätten, i Stockholm till Öfverståthållareembetet och i rikets öfriga städer till Rådstufvurätten; och varde afhandlingen intagen af Öfverståthållareembetet i dess kanslis protokoll samt af Häradsrätt eller Rådstufvurätt i protokollet öfver bouppteckningar, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp. Är afhandlingen upprättad och med densamma förfaret som nu sagdt är, vare kreatur till de å förteckningen upptagna värden såsom utgörande jordegarens tillhörighet fredade från utmätning för landbons gäld, ändock att i stället för kreatur, som af jordegaren lemnats, andra blifvit satta.

---

**M o t i v .**



Den äldsta form, hvarunder i vårt fädernesland pantsättning förekom och realsäkerhet vanns, var formen af ett vilkorligt köp. Gälldenären öfverlät åt sin borgenär sjelfva eganderätten till panten under förbehåll att få köpa den åter genom skuldens betalning inom viss tid, men vid äfventyr af återköpsrättens förlust, derest denna tid icke blef iakttagen. Ett så beskaffadt aftal, hvilket kunde afse så väl lös som fast egendom, medförde dock den känbara olägenheten för gälldenären att, så framt han icke kom i stånd att inom bestämd tid betala sin skuld, borgenären merendels gjorde en oskälig vinst på gälldenärens bekostnad, enär förhållandet väl i allmänhet var att det öfverlemnade godset i värde öfversteg det belopp, hvarför det utgjorde säkerhet. Ett mål för rättsutvecklingen blef derföre att bereda borgenären realsäkerhet för hans fordran på ett sätt, som för gälldenären blefve mindre ofördelaktigt, och detta mål ansågs kunna uppnås derigenom, att godset öfverlemnades i borgenärens besittning, utan att eganderätten dervid öfvergick å honom. Borgenären, som fick godset i sin hand och, i händelse betalning uteblef, kunde genom detsammas försäljning vinna godtgörelse för sin försträckning, såg dymedelst sin rätt tillbörligen tryggad, och gälldenären blef icke vidare utsatt för förlusten af den del utaf godsets värde, som öfversköt fordringsbeloppet.

Härmed var i vår rätt införd en form af verklig pantsättning, den så kallade handfångna panten; men med denna form af pantsättning var dock fortfarande förenad den olägenhet, att gälldenären beröfvades besittningen och bruket af sin egendom, en olägenhet, hvilken gjorde sig desto mera känbar, ju värderikare godset var, och särskildt i fråga om fast egendom ofta nog afskar för gälldenären utvägen att fortsätta den verksamhet, hvarigenom han skulle hafva sin bergning och afbörd den gäld, hvari han råkat. Äfven för borgenären kunde det understundom, helst när panten utgjordes af fast egendom, falla sig olägligt att besitta och bruka det pantsatta godset, eller, såsom det hette, "sitta i panten". Dessa olägenheter kunde undvikas endast

*Lagstiftningen före 1734 års lag.*

om för pantaftalet blefve funnen en form, hvilken utan faktisk besittning af panten medförde en realsäkerhet, som af lagen erkändes. Så uppkom underpants-institutionen eller hypoteket, hvilket är en panträtt utan tradition af det pantsatta godset.

Underpant är således ett jämförelsevis ungt begrepp i den svenska rätten, och utan tvifvel torde dess uppkomst inom denna rätt kunna anses såsom en följd af det inflytande, som bekantskapen med främmande rättssystem utöfvade.

Vigten af att hypoteksrätten icke gjordes beroende allenast på ett aftal emellan de enskilda personerna, utan att tillika föreskrift meddelades derom, att för aftalets verkan mot tredje man detsamma borde offentliggöras medelst uppläsning vid tinget och intagande i Rättens protokoll, synes hos oss, i olikhet med hvad förhållandet var i romerska rätten, tidigt hafva blifvit erkänd. Så förklaras i Kongl. resolutionen den 11 Maj 1665, att "hvilken som sin hypotek hafver i rättan tid och vid lagligt rum och ställe låtit protokollera, dens rätt skall i alla måtto blifva oförkränt". Att detta stadgande emellertid utgjorde allenast en bekräftelse af en redan gängse fordran på ett dylikt offentliggörande, finnes t. ex. af Kongl. Maj:ts den 5 December 1664 i ett särskildt tvistemål meddelade resolution, hvarigenom fordringsegares på inteckning i viss fast och lös egendom grundade anspråk på förmansrätt eller, såsom det då hette, "præference" ogillades på den grund, att vid inprotokolleringen vederbörliga formaliteter icke blifvit iakttagne. Enahanda säkerhet som handfången pant lemnade dock dylik inteckning icke, ty då innehafvaren af handfången pant derur njöt betalning framför alla andra borgenärer, ansågos de kreditorer, som hade förskrifven, i vederbörlig ordning intecknad, pant, hänförlige endast till femte klassen i den tidens förmånsrättsordning.

Om således i fråga om underpant fordran på offentlighet redan tidigt inom den svenska rätten gjorde sig gällande, tog man det deremot icke så noga med specialiseringen af den egendom, deri pantförskrifning lemnades, och i vårt land synes bruket af universalhypotek, d. v. s. pantförskrifning af all gäldenärens egendom och det jemväl sådan, som ännu ej förefans, utan hvars tillkomst blott var en möjlighet, tidigt hafva fått insteg. Vid kollision mellan ett allmänt och ett speciellt hypotek, hvilka begge tryggats genom inteckning, måste innehafvaren af det allmänna hypoteket i främsta rummet hålla sig till den egendom, som icke häftade för specialhypoteket, och endast i det fall, att denna egendom icke räckte till liqvid för hans fordran, stod det honom öppet att jemte innehafvaren af specialhypoteket uttaga sin fordran jemväl ur den med sistnämnda hypotek belastade egendom,



dervid, om denna egendom ej räckte till att godtgöra begge fordrings-  
egarne, desse fingo brista mark om mark.

Lämpligheten af hypoteksinstitutet, så vidt detsamma rörde lös  
egendom, kunde emellertid ej undgå att snart befinnas tvifvelaktig,  
och den osäkerhet i handel ochandel, hvartill pantsättning af rörligt  
gods utan tradition måste föranleda, gjorde sig känbar särskildt inom  
den egentliga affärsverksamhetens område. I följd häraf blef under  
de förberedande arbeten, som närmast föregingo utgifvandet af 1734  
års lag, frågan om inteckning i lös egendom föremål för lifliga öfver-  
läggningar. Vid 1727 års riksdag förklarade väl Justitiedeputationen  
i afgifvet utlåtande sig anse att dädanefter som dittills inteckning i  
såväl fast som lös egendom borde medföra säkerhet för den borgenär,  
som genom dylik omtanka och "vigilance" sökt skydda sin rätt, och  
samma åsigt uttalades af Svea Hofrätt uti ett år 1729 aflåtet betän-  
kande i ämnet. Deremot erinrade det handlande borgerskapet i Stock-  
holm, hvilket hördes i frågan, att inteckning i lös egendom lätteligen  
kunde leda till förvecklingar och tvister och dessutom, till följd af sak-  
förhållandenas natur, lemnade blott en vansklig säkerhet, hvilken gälde-  
nären när som helst kunde omintetgöra. Kommerskollegium delade  
hufvudsakligen det handlande borgerskapets uppfattning och anmärkte,  
att inteckning i lös egendom syntes egnad icke att stärka, utan snar-  
rare att försvaga krediten, helst falska, tidigare inteckningar och in-  
teckningar af redan guldne fordringar visat sig ingalunda höra till  
sällsyntheterna. Äfven dåvarande Lagkomité synes hafva omfattat denna  
åsigt, hvilken slutligen blef den segrande och fick sitt uttryck i Kongl.  
förordningen den 11 November 1730, hvori föreskrefs, att de inteck-  
ningar, som derefter fastställdes, skulle medföra förmånsrätt allenast i  
gäldenärens fasta egendom. Vid riksdagarna 1731 och 1734 förekom  
emellertid frågan ånyo, dervid Justitiedeputationen vidhöll sin förut  
uttalade mening. Borgare- och Bondestånden anslöto sig deremot till  
det handlande borgerskapets i Stockholm nyss omförmälda åsigt och,  
då slutligen till Ständernas afgörande framställdes fråga, huruvida in-  
teckningar i lös egendom skulle gälla, svarades dertill *nej*, "finnande  
Ständerna betänkligt dertill samtycka." I 1734 års lag är, såsom be-  
kant, inteckning i lös egendom, såsom regel icke tillåten eller till någon  
verkan erkänd.

Till skydd och uppmuntran för dels sjöfarten och dels den in-  
hemska industrien, som hade att kämpa mot stora svårigheter, framför  
allt till följd af den rådande kapitalbristen, fans nödvändigt att göra  
ett undantag; och så blef förmånsrätt, utan att inteckning nämnes  
såsom ett vilkor därför, genom 17 kap. 7 § Handelsbalken tillerkänd

bodmerilån, bilbref och förlag till bergsbruk och andra sådana verk, till förmån för hvilka särskilda slag af försträckning äldre stadganden dock förefunnos.

Efter dessa antydningar om de allmänna bestämmelserna i den äldre, inhemska rätten med afseende å panträtt och in-teckning i lös egendom torde Komiterade böra lemna en kortfattad redogörelse för lagstiftningens utveckling i vårt land i fråga särskildt om lemnadt förlag för drifvande af vissa näringar och de dermed förenade rättigheter äfvensom för de förslag till förändrade föreskrifter i detta ämne, som tid efter annan blifvit framställda.

Redan genom Kongl. Maj:ts resolution den 24 Mars 1652 föreskrefs, att de, "genom hvilkas förlag och medel kopparen eller jern tillverkas", borde uti de "tillverkade metallerna" hafva företräde framför andra kreditorer. Enligt Kongl. resolutionen den 18 Maj 1689 tillläts vidare bergsmännen att uppå sin tillverkning skaffa sig förlag, "kunnandes kreditorerne derutinnan söka deras säkerhet, som de bäst gitta och förmå"; hvaremot, för att bergsmanshemmanen icke måtte "dragas undan blåsningen" och kronans inkomst af tiondejernet sålunda minskas, det enligt samma resolution förbjöds köpmännen och hammarpatronerna att för lemnadt förlag förbehålla sig säkerhet i någon "bergsmanshytta, heman, täkt eller skog". På dessa stadganden följde den 14 Januari 1696 Kongl. Maj:ts bref till landshöfdingarne "huru med förlager förhållas bör". På det att bergsmannen, som icke kunde undvara förlag, ej måtte med någon "sträng och svår exekution öfverilas", föreskrefs nu, att en årlig vidräkning och liiquidation mellan honom och hans förlagsgifvare skulle genom särskilde, af landshöfdingarne utsedde liiquidationsmän verkställas till utrönande af hvad förlagsgifvaren, oansedt mottagna förskrifningar, skäligen kunde hafva att fordra. Sedan detta blifvit af liiquidationsmännen utredt och af bergstingsrätten granskadt, borde med betalningen så förfaras, att af hvarje års tillverkning användes tre fjerdedelar till betalning för årets förlag och en fjerdedel till gäldande af "gammal skuld".

För undvikande af oreda och förvirring borde hvarje hyttelag hafva sina bestämda förläggare, hvarjemte ordentlig bokföring skulle hållas öfver förläggarens och förlagstagarens mellanvarande affärer. Till förlagsgifvarens betryggande stadgades uti den Kongl. förklaring, som den 8 Januari 1704 blef öfver förenämnda 1696 års förlagsordning utfärdad, att bergsman, som förskingrade sitt förlag utan att använda det till blåsning, förverkade icke allenast sina rättigheter såsom bergsman utan jemväl sin "egendom och bergsbruk", som efter Bergskollegii bepröfvande skulle öfverlemnas till annan bergsman. I fråga

åter om den, som, sedan vid bergstinget och hyttan i vederbörlig ordning blifvit kungjordt hvilka vore att såsom rätte förlagsmän anses, understod sig att olofligen upphandla tillverkningen, funnos straffbestämmelser meddelade, hvilka äfven återkomma i den senare lagstiftningen angående förlag.

Hvad *bruksegarne* beträffar, hade deras borgenärer, enligt Kongl. Senatens bref den 18 September 1712, rätt att för sina förlagsfordringar hålla sig ej allenast till brukets effekter och tillverkningar, hvilka, såsom det heter, "förläggaren egentligen tillhöra", utan äfven till sjelfva bruksegendomen.

Rörande rättsförhållandena emellan förläggare och förlagstagare vid *Stora Kopparberget* utfärdades den 4 December 1722 en förordning, som är särskildt anmärkningsvärd derföre, att i densamma såsom vilkor för åtnjutande af en "rätt förläggares rättighet" uttryckligen föreskrifves, att förläggaren skulle "hos bergmästaren och grufverätten sig angifva, och sitt förlag inteckna låta".

Upprepade klagomål öfver de sålunda tid efter annan utkomna förlagsordningarnes otydlighet och otillräcklighet föranledde utfärdandet af Kongl. Förordningen den 24 Februari 1748 om förlag vid bergs- och brukshandtering; för hvilken stadga, såsom i hufvudsakliga delar ännu gällande, redogörelsen torde böra blifva något mera utförlig än för de äldre författningarnes innehåll varit af nöden.

Den, som ville åtaga sig att gifva förlag åt *bergsman* — hvartill likväl enligt denna förordning rättighet icke tillkom någon annan än borgare och handlande i städerna, samt dessutom bruksegare och bruksidkare så vidt förlaget lemnades på varor af den beskaffenhet och myckenhet, som deras egen bruksrörelse kräfde, — borde om förlaget upprätta skriftlig afhandling, hvilken skulle vid nästa bergsting angifvas, för att i tingsrättens dombok antecknas, hvarefter bergmästaren hade att låta uppläsa afhandlingen från hyttebacken till allmänhetens kännedom. Förläggaren ålåg att föra riktig räkning med förlagstagaren och för hvarje år uppgöra sluträkning, som skulle granskas af utredningsmän, utsedde af begge kontrahenterna.

Till förebyggande af ocker var bergmästaren förpligtad att till hvarje års bergsting kalla samtliga förläggare och förlagstagare och utsätta markegång å såväl förläggarnes som förlagstagarnes varor. De gamla förbuden för bergsman att skingra tillverkningen och för annan än förlagsgifvaren att inlåta sig i handel om densamma upprepades. Å ömse sidor egde kontrahenterna att inför bergstingsrätten uppsäga förlagskontraktet, i hvilket fall, om någon del af den gamla

K. F. den  
24 Februari  
1748.

förlagsfordran återstod ogulden, förläggaren egde söka godtgörelse i en fjerdedel af den framdeles skeende tillverkningen, som till återstående tre fjerdedelar skulle tillfalla den nye förläggaren. Hade förlags-tagare samlat så mycken skuld på sig, att hans "reda och lösa" egen-dom ej förslog till dess gäldande, skulle den fasta egendomen dertill användas. Förläggare, med hvars förlagsfordran blifvit i föreskrifven ordning förfaret, egde förmånsrätt till betalning framför dem, som sina fordringar i Häradsting icke in-teckna låtit.

Beträffande det förlag "på malm, kol, ved och andra nödiga rå-ämnen så ock på dagsverken och körslor", som *bruksegare* och *bruks-idkare* lemnade *sina egna torpare, kolare och brukshemmans åbor* eller åbor å hemman, hvilkas skogar genom särskilda privilegier blifvit lagda "till nyttjande under sjelfva verket", stadgades, att förläggaren egde låta vid bergstinget sig till säkerhet "in-teckna förlagstagaren". I egna torpares och brukshemmans åbors dragare och körredskap åtnjöt bruksegaren förmånsrätt framför andra borgenärer.

Förläggare till *jern- och messingsbruk samt kopparhamrar* skulle, för att njuta förlagsrätt, upprätta skriftlig förlagsafhandling och låta in-teckna densamma hos Bergskollegium. Hade detta skett, egde för-läggare, hvar efter annan, i den mån de vunnit in-teckning, förmåns-rätt i brukets inventarier och effekter. Derjemte egde förläggare, då hans fordran ej med sådant gods kunde gäldas, att, i händelse öfrige borgenärer ej ville utlösa honom, tillträda verket, för att med dess afkastning skaffa sig godtgörelse, eller, såsom det hette, "arbeta sig ut". Dock gälde denna rättighet endast för två år, under hvil-ken tid förläggaren skulle öfver rörelsen och dess afkastning föra noggranna räkenskaper och "öppna böcker", som för hvarje år borde underställas öfriga borgenärers och bruksegarens granskning. För den del af förlagsfordringen, som ej kunde med de två årens afkastning betäckas, egde derefter icke någon förmånsrätt rum. Då emellertid detta förfaringssätt inom kort befans olämpligt, stadgades genom Kongl. Förordningen den 30 Juni 1762, att utarbetning i verket framdeles icke finge ega rum, utan skulle förläggaren hålla sig först till brukets effekter och materialier samt, derest dessa ej försloge till gäldande af förlagsfordringen, njuta utmätning ur sjelfva den fasta egendomen. Tvister mellan bruksegare och förläggare skulle slitas af bergstingsrätt.

För förlag, som lemnats till *grufegare vid Stora Kopparberget* och blifvit i grufverättens dombok vederbörligen antecknad, egde förläg-gare att efter motbok åtnjuta godtgörelse i hvarje års tillverkning. Rörande en äldre förläggares rätt gent emot en senare gälde detsamma som i afseende å förläggare till bergsman. Framför andra borgenärer

egde förläggare rätt till gäldenärens tillverkning, kol och ved, äfvensom hytte- och grufmedel, dock först sedan alla grufveutskylder, magasinsgäld och kronoskattekol tillika med afrad blifvit guldne.

*Förläggare till alla andra grufvor af ädlare metaller samt mineralier* tillförsäkrades förmånsrätt till betalning ej blott ur sjelfva grufvan med åbyggnader och effekter, utan äfven ur sådana under verket lydande hemman eller jordlägenheter, som pröfvades ej kunna utan verkets undergång eller märkeliga skada derifrån skiljas.

1748 års förordning om förlag vid bergs- och brukshandtering är, såsom ofvan anförts, till sina grunddrag ännu gällande, men har i vissa delar blifvit genom senare utkomna författningar dels närmare förklarad, dels ock ändrad. Så undergingo bestämmelserna om utmätning och exekutiv försäljning af bergsmans fasta egendom åtskilliga modifikationer genom Kongl. Förklaringen den 10 December 1756 och Kongl. Förordningen den 5 Oktober 1772. Sättet för liqvidation mellan förläggare och förlagstagare bestämdes närmare genom Kongl. Förklaringen den 30 Juni 1762. Huruledes förlagsmans rätt till utarbetning ur bruket genom sistnämnda Kongl. Förklaring upphäfdes är ofvan anmärkt. I fråga om forum för upptagande af tvister rörande förlag till grufvor och bergsbruk skedde en vigtig förändring, då genom Kongl. Förordningen den 5 Juni 1850 bergsdomstolarnes domsrätt upphäfdes och i stället föreskrefs, att alla till dessa domstolars handläggning förut hörande tvistemål och andra domareärenden, deribland jemväl frågor om förlagsinteckning, skulle af allmänna domstolarne upptagas.

Omsorgen om den mödosamt uppspirande industrien och det allt mera insedda behovet att leda tillgängliga kapital äfven till industriens och konstskicklighetens understödjande framkallade tid efter annan stadganden till skydd för dem, som kunde vara beredvillige att lemna förlag till fabriks- och slöjdidkare. I 1734 års lag hade icke härom, såsom i afseende å bergsbruket egt rum, blifvit inrymda några bestämmelser, då det i 17 kap. 7 § Handelsbalken förekommande uttryck "andra sådana verk" väl svårligen kan tillåta en så vidsträckt tolkning, som skulle det omfatta jemväl manufakturier och fabriker, om än vissa här nedan återgifna ord i de sedermera, den 29 Maj 1739, utfärdade förnyade allmänna manufaktur- och handtverksprivilegierna möjligen kunde anses erbjuda någon anledning att åt samma lagrum gifva en sådan utsträckning.

Det dröjde dock icke länge, innan särskilda lagstiftningsåtgärder vidtogos jemväl för upphjelpande af dessa arter af industri. Uti detta hänseende utfärdades nemligen redan år 1739 två särskilda författning-

*Förändringar i 1748 års förordning.*

*Förlag till fabriks- och slöjdidkare.*

*Manufakturprivilegierna och äldre Hallordningen.*

gar, den ena Hallordningen och Allmänna Manufaktur-rätten den 21 Maj för alla "Manufakturister uti silke, ull och bomull, som icke egentligen under Skråordningen böra begripas" och den andra de nyss omförmälta manufaktur- och handtverksprivilegierna. Ur dessa privilegier torde här endast böra anföras, att enligt 23 punkten i desamma så väl manufakturister som förläggare tillförsäkras att obrottsligen hägnas och skyddas vid det, som uti Handelsbalkens 17 kap. 7 § om "förlager i gemen" och uti Hallordningen och Faktorirätten om sådana förlag i synnerhet stadgad är. Genom Hallordningen föreskrefs åter, att hvarje mästare, som ej sjelf egde tillräckligt rörelsekapital, skulle utvälja sig en viss och ständig förläggare, hvilken försäkrades om Hallrättens handräckning emot hvarjehanda "underslef och origtighet", som mästarren eller handtverkaren till hans skada kunde begå. Förläggaren och förlagstagaren trädde nu i ett slags bolagsförhållande eller intressentskap med hvarandra, och den råvara, som den förre försköt, betraktades, likasom det fabrikat som deraf tillverkades, såsom hans egendom. Så förbjöds mästaren vid straff, som ökades i händelse af iteration, att till annan än förläggaren afyttra det gods, han af dennes råvara tillverkat; så tillerkändes den senare fullständig vindikationsrätt i händelse tillverkningen oaktadt förbudet blifvit till annan afytt-radt. Hade nemligen försäljning eller förpantning skett, var det ogildt, och förläggaren egde undfå handräckning "sådan förskingrad vara, hvarest den utsatt är och igenfinnes, utan egarens omkostnad och afgift genast återtaga och den brottslige (d. v. s. den som tillhandlat sig eller mottagit varan såsom pant) plikte." Ej heller fick utmätning å dylikt gods för annans fordran ega rum. — Såsom det befinnes, äro dessa bestämmelser väsentligt lika dem, som förekomma i 1748 års förordning om förlag till bergsbruken, särskildt i fråga om bergsmän-nen, och utgå, så i ena som andra fallet, från den uppfattning, att förläggaren egde en verklig sakrätt, hvilken väl närmast var att anse såsom eganderätt, i ej mindre det lemnade förlaget, än ock de varor, som deraf förfärdigades.

*Den förnyade Hallordningen af den 2 April 1770.*

En så beskaffad uppfattning af förhållandena emellan förlagsgifvaren och förlagstagaren kunde dock, såsom oförenlig med en mera utvecklade industris fordringar, icke länge bibehålla sig, och föga mer än trettio år förflöto ifrån utfärdandet af denna Hallordning, innan en ny stadga i samma ämne utkom. Då denna stadga, Kongl. Maj:ts förnyade Hallordning den 2 April 1770, såsom i densamma uttryckligen förklaras, eger sin tillämpning på ordentligen inrättade manufakturverk och fabriker, eller, såsom i II Artikeln 1 § utförligare angifves, "alla väfverimanufakturerna uti silke, ull, kamelgarn, bomull och linne med

dertill hörande tjensteverk, finare stål och jernfabriker samt flera inrättningar, konster och handaslöjder, som under Kongl. Skråordningen icke egentligen begripas“, så torde det vara Komiterade tillåtet att här fästa uppmärksamheten på det förhållande, att denna Hallordning — deruti, såsom Komiterade skola här nedan omförmäla, meddelas bestämmelser jemväl beträffande rättsförhållandena emellan industriidkaren och hans förläggare, och detta med större fullständighet och på ett mera tidsenligt sätt än i den genom densamma upphäfdade stadgan, — icke haft eller kunnat hafva för ändamål att i något hänseende ordna eller påbjuda förändring i förhållandena beträffande de egentliga handtverkerierna.

Enligt den förnyade Hallordningens V Artikel 3 § äro, i öfverensstämmelse med äldre stadganden, att såsom förläggare anse de, hvilka försträcka rudimaterier och penningar till fabrikörer och deremot taga deras varor i betalning. Vidare föreskrifves, att öfver förlagsaftal skall upprättas ordentligt skriftligt kontrakt; att detta kontrakt må in-tecknas vid vederbörlig Hallrätt; att förläggaren derefter för sitt förlag eger säkerhet i verkets effekter och att, om förlags-tagaren råkar i obestånd, så att han varder satt ur tillfälle att förnöja förläggaren, denne njuter utarbetningsrätt i verket, dock ej för mera än två år, under hvilken tid förläggaren är pliktig hålla öppna böcker öfver rörelsen och dess afkastning; men om någon eganderätt för förläggaren till det som tillverkad är, ehvad han dertill lemnat råvaror eller icke, om något förbud för tillverkaren att sälja eller för annan att köpa varan, eller om något hinder att taga densamma i mät för tillverkarens skuld till annan än förläggaren, om intet deraf har denna Hallordning ett ord.

Då genom Kongl. Förordningen den 25 Februari 1846 Hallrätterna i riket blefvo upphäfdade, förordnades att alla tvistemål, brottmål och andra ärenden, som dittills efter gällande författningar tillkommit Hallrätt, eller i de städer, der Hallrätt ej fanns, Magistrat att afgöra, derefter i alla städer skulle upptagas af Magistrat, eller, hvad Stockholm särskildt beträffade, af Poli-ti-, Embets- och Byggningskollegium, hvilken sistnämnda myndighets befattning med dylika ärenden dock på grund af Kongl. Förordningen den 15 Oktober 1880 blifvit öfverflyttad till stadens Magistrat. Tvistemål rörande förlag, hvilka från Hallrätt blefvo fullföljda, upptogos af Kommerskollegium och, sedan kollegiets domsrätt till följd af Kongl. Förordningen den 19 April 1828 upphört, af Hofrätt.

Genom reglementet för Eskilstuna fristad den 2 Mars 1833, 31 §, kan förläggare till dervarande manufakturister erhålla säkerhet i ma-

*Eskilstuna  
fristad.*

nufakturverkstadens effekter, under vilkor att han ställer sig till efterrättelse hvad Hallordningen i sådant afseende föreskrifver.

*Förlag till  
fiske.*

Slutligen var genom Kongl. stadgan och reglementet för nord-sjöfiskerierna och salterierna i Göteborgs och Bohus län den 21 Juli 1774 III Artikeln 1 § förordnad, att en hvar, af hvad stånd och vilkor han vara måtte, egde lemna nordsjöfiskare förlag i penningar och varor, samt, då det hos vederbörande Magistrat eller Häradsrätt blifvit in-teknadt, njuta förmånsrätt i fiskarens fångst, fartyg och redskap till sin fulla förnöjelse på samma sätt som förläggare till bergverk och manufakturier en slik förmån åtnjuta. Denna författning är numera genom Fiskeristadgan den 29 Juni 1852 upphäfd.

*Brister i  
gällande lag-  
stiftning om  
förlag.*

Sådan är, till sina hufvuddrag framsteld, den svenska lagstiftningen om förlag. Om det än må medgifvas, att denna lagstiftning i många delar varit väl lämpad efter de tidsförhållanden, hvarunder den tillkommit, har den, äfven i sitt efter hand förbättrade skick, dock till följd af den omgestaltning hela näringslivet derefter under gått nu mera redan länge befunnits otillfredsställande. I många viktiga delar innehålla de särskilda författningarna, alla temligen föråldrade, beträffande likartade rättsförhållanden skiljaktiga bestämmelser, hvilka, då de derjemte lida af otydlighet och ofullständighet, vid domstolarna föranledt olika beslut i frågor af enahanda beskaffenhet. Redan afgörandet af den frågan, hvilka arter af industri ega tillgodogöra sig de genom lagstiftningen angående förlag medgifna förmåner, har ansetts medföra svårigheter. Ty under det att, såsom redan är anförddt, de begge Hallordningarna, den äldre och den förnyade, uttryckligen förklara att de icke afse de yrken, som under Skråordningen egentligen böra begripas, talas uti de samtidigt med den äldre Hallordningen utfärdade Manufaktur- och Handtverkeriprivilegierna om förlagsmän äfven till handtverkerierna och om deras rätt, hvilket någon gång uppfattats såsom en motsägelse och föranledt villrådighet och missförstånd.

Förefans sålunda redan i äldre författningar en viss tvetydighet i detta afseende, så har denna sedermera visserligen icke minskats. Den gräns, som genom Skråordningen af den 27 Juni 1720 och Hallordningen den 2 April 1770 var uppdragen emellan handtverkerier, å ena, samt manufakturier och fabriker, å andra sidan, måste nemligen, såsom lätt inses, undergå väsentliga rubbningar i den mån industrien utvecklas och nya former för densamma uppstå. En senare tids uppfattning sträfvar alltjemt att bereda friare utrymme åt industrien genom nedbrytande af de skrankor, hvarmed de särskilda yrkena fordom omgärdats, och lagstiftningen har följt tidsriktningen i spåren. Så har genom Kongl. brefvet till Kommerskollegium den 25 Oktober 1821



blifvit medgifvet, att hvarje slag af handtverk må, med vissa vilkor, utöfvas under manufakturprivilegiernas skydd, och genom nådiga brefvet den 19 December 1827 är den förklaring lemnad, att någon skilnad i arbetsfrihet icke skall ega rum mellan de så kallade manufakturister och skråmästare, utan må de, som erhållit Kommerskollegii tillståndsresolution att i egenskap af manufakturister utöfva ett yrke, hafva öppen och obehindrad rätt att emot behöriga utskylders erläggande åstadkomma alla samma yrke tillhörande tillverkningar af hvad beskaffenhet de kunna vara. Blef genom dessa stadganden gränsen emellan de egentliga handtverkarnes och manufakturisternas arbetsområden i sjelfva verket utplånad, hvarigenom tvekan vid tillämpningen af Hallordningen nödvändigtvis måste uppstå, så ökades osäkerheten ännu mera deraf, att alltjemt nya, vid de gamla författningarnes tillkomst okända arter af industri utbildades.

Äfven i fråga om laga forum för förlagsinteckningars meddelande, särskildt vid fabriker belägna å landet, har villrådighet yppats. Enligt Hallordningens V Art. § 5 skulle förlag till manufakturverk och fabriker intecknas vid hallrätten i den stad, der verket eller fabriken var belägen. Detta stadgande var utan tvifvel fullt tydligt och tillfyllestgörande för en tid, då den större industrien ännu så godt som uteslutande bedrefs i städerna och enligt manufaktur- och handtverkeriprivilegierna af den 29 Maj 1739 manufakturer och handtverkerier ej ens fingo utan Konungens särskilda tillstånd idkas å landsbygden. Förhållandena hafva sedan dess förändrats och äfven å landsbygden hafva talrika fabriker uppstått. Sedan genom Kongl. Förordningen den 25 Februari 1846 hallrätterna blifvit upphäfdade, hafva väl i allmänhet förlagsinteckningar i fabriker å landet beviljats af magistraten i närmaste stad, men det har ock inträffat att den lokala domstolen, d. v. s. häradsrätten, beviljat dylik inteckning. På andra orter åter har magistraten ansett sig obehörig att taga befattning med förlagsinteckningar i fabriker belägna utom stadens område. Hvilken förvirring och osäkerhet uppkommit af ett sådant sakernas tillstånd, är lätt att inse, oafsedt den omständigheten att i de fall, då, såsom någon gång lär hafva händt, så väl häradsrätten i orten som magistraten i närmaste stad ansett sig obehörig att upptaga ansökan om inteckning i fabriker å landet, dessa gått i mistning om en förmån, som dock i gällande lag blifvit alla dylika inrättningar tillförsäkrad.

Icke heller kan det sägas att lagstiftningen om förlag med tillräcklig klarhet och bestämdhet angifvit den rätt, förlagsmannen egde till det tillverkade godset, rudimaterierna, redskapen med mera. Utom

de antydningar, som i det föregående derom lemnats, må här särskildt nämnas, att mycken tvekan visat sig i fråga om vidden af den förmånsrätt, som förlagsinteckning enligt den nyare Hallordningen bereder. Enligt denna förordning medför nemligen dylik inteckning förmånsrätt i fabriken eller verkets "effekter" — ett ord, som inom domstolarne varit föremål för mångfaldig tydning, i det vissa bland dem ansett detsamma innefatta allenast redskap och materiel, men andra åter velat utsträcka ordets betydelse till inventarier, råämnen och tillverkad gods. Då nu förlagstagaren i förskrifningen vanligen medgifvit säkerhet ej blott i effekter, utan äfven i rudimaterier, tillverkning och inventarier, ja ej sällan jemväl i sjelfva verkstäderna och andra till inrättningen hörande byggnader äfvensom i fordringar och balanser, så har han dermed utlofvat en säkerhet, som vid tvist och då frågan kommit under domstols pröfning visat sig vara till stor del illusorisk.

*Förslag till  
ändring af  
lagstiftning-  
en om förlag.*

Efter att sålunda hafva angifvit några bland de anmärkningar, hvartill den svenska förlagslagstiftningen gifver anledning och hvilka jemväl ofta blifvit emot densamma upprepade, torde Komiterade få öfvergå till en framställning af de förslag, som blifvit väckta om införande af mera genomgripande förändringar inom denna del af lagstiftningsområdet.

I detta hänseende vilja Komiterade först erinra, huruledes Lagkomitén i sitt förslag till civillag och Handelsbalkens 22 kapitel bland borgenärer, som skulle njuta förmånsrätt, upptager den, som gifver förlag att dermed drifva bergsbruk, fabrik, manufakturverk eller andra till beredning eller förädling af råa ämnen gjorda inrättningar, så framt han låtit förlaget intecknas; och skulle förmånsrätten åtnjutas i det tillverkade, i råämnena, i fordringar hos arbetare eller andra för sådana förskott, som blifvit lemnade för rörelsens bedrivande, så ock i all lös egendom vare sig redskap, dragare eller annat, som till inrättningen hör.

*Kongl. Maj:ts  
prop. till  
Riksdagen  
1847—1848.*

Vidare är att anteckna, att, enär, såsom uti en till Rikets åren 1847—1848 församlade Ständer aflåten Kongl. proposition förmåles, de i "allmän lag och särskilda författningar spridda stadganden" angående förlagsinteckning befunnits "dels ofullständiga och icke nog allmänna, dels, ehuru afseende likartade förhållanden, icke sins emellan öfverensstämmande eller lämpade efter de för inteckningar i fast egendom gällande föreskrifter", Kongl. Maj:t låtit utarbета och till pröfning och antagande aflemna ett upprättadt förslag till förordning angående förlagsinteckning. De grunder, hvarpå detta förslag var bygdt och hvar emot Högsta Domstolen icke haft någon anmärkning att framställa,

voro hufvudsakligen följande: Rättighet att medelst förlagsinteckning bereda sig säkerhet för lemnad försträckning medgafs en hvar, som lemnade förlag i penningar eller varor att anlägga eller drifva bergsbruk, fabrik, verkstad eller annan inrättning till beredande eller förädling af råa ämnen, äfvensom förläggare till hafs- eller saltsjöfiskare. Forum för inteckningsansökningens upptagande var underrätten i den ort, der inrättningen var belägen, eller, i fråga om förlag till fiskerierna, förlagstagarens personliga forum. Öfver försträckningen skulle upprättas skriftlig afhandling, som borde af vittnen styrkas eller af låntagaren inför Rätten erkännas samt innehålla ej mindre uttrycklig förklaring, att försträckningen var lemnad såsom förlag till viss uppgifven inrättning äfvensom stället, der denna komme att anläggas eller redan funnes, än ock låntagarens medgifvande att inteckning finge tagas. — Beviljad förlagsinteckning skulle medföra förmånsrätt enligt sista punkten i 17 kap. 9 § Handelsbalken "i det, som tillverkad är, samt i de för tillverkningen nödiga råa ämnen, i fordringar hos arbetare eller andra för sådana förskott i penningar eller varor, som till brukets, fabriken, verkstadens eller inrättningens drift lemnade blifvit, så ock i all den lösegendom, vare sig redskap, dragare eller annat, som till bruket, fabriken, verkstaden eller inrättningen hörde". Intecknad förlagsfordran hos hafs- eller saltsjöfiskare skulle utgå med förmånsrätt ur fiskarens fångst, fartyg och fiskredskap. Flyttades bruket, fabriken, verkstaden eller inrättningen till annan ort, eller ombytte fiskare hemvist, hvarom allt anmälan skulle ega rum inom viss tid efter flyttningen, borde förnyelse af inteckningen ske vid det derigenom uppkomna nya forum. Dessutom innehöllos i förslaget särskilda bestämmelser om förfarings-sättet vid förlagsintecknings beviljande och förnyelse samt om inteckningshafvares inbördes företräde. I öfrigt hänvisades till gällande bestämmelser om inteckning i fast egendom.

Vid den Kongl. propositionens behandling inom riksständerna framställdes emot dess antagande åtskilliga betänkligheter. Så anmärktes: att de i förslaget förekommande bestämmelserna skulle komma att omfatta olika arter af näringar i allt för stor utsträckning; att närmare och tydligare föreskrifter i afseende å den egendom, i hvilken förlags-gifvare skulle åtnjuta förmånsrätt, vore af nöden till förebyggande af rättstvister, för hvilket ändamål specifikation af den lösegendom, som intecknades, syntes blifva nödvändig; att förlagsaftal borde erhålla större offentlighet och förlagsinteckning ej beviljas, utan att formligt förlagskontrakt upprättats och öfrige fordringsegare om inteckningsansökningen underrättats för att komma i tillfälle att bevaka sin rätt o. s. v. Sedan förslaget af bondeståndet förkastats, men ärendet af de tre öf-

riga stånden blifvit till Lag-Utskottet återremitteradt, utarbetade Utskottet ett nytt förslag till förordning, som dock skilde sig från det af Kongl. Maj:ts framlagda allenast så till vida, som bestämmelsen om förmånsrätt äfven i vissa förslagstagarens fordringar uteslöts, men deremot föreskrift lemnades, att förlagsinteckning finge grundas blott på ett formligt, mellan begge kontrahenterna upprättadt förlagskontrakt. Hvarken Kongl. Maj:ts eller Lag-Utskottets förslag vann emellertid Riksdagens bifall, hvarmed frågan då förföll.

*Lagberedningens förslag i ämnet.*

Ett nytt uppslag lemnade Lagberedningen i 6 kap. af sitt år 1850 afgifna förslag till Handelsbalk. Beredningen förordade nemligen återupptagandet af den genom 1734 års lag i vårt land förkastade underpansinstitutionen i fråga om lösegendom. §§ 13—20 i ofvannämnda kapitel och balk innehålla sålunda bestämmelser rörande pant-rätt i lös egendom, som fortfarande förblifver i gäldenärens besittning — bestämmelser, hvilka, derest de i sin allmänlighet blifvit antagna såsom lag, skulle hafva gjort hvarje speciel lagstiftning om förlagslån öfverflödig. Enligt Lagberedningens förslag skulle genom inteckning kunna förvärfvas panträtt uti icke traderad lösegendom, vare sig i viss, bestämd egendom eller i gäldenärens lösa egendom i allmänhet eller i visst slag af sådan egendom eller ock egendomens afkomst. Att Lagberedningen emellertid ryggade tillbaka för införandet af en verklig emot tredje man gällande panträtt framgår af det stadgande att fordringsegaren för sin fordran kunde hålla sig till panten eller, såsom den benämndes, underpanten (hypotek) endast så länge denna befann sig i pantgifvarens hand eller för hans räkning i annans besittning. — Var deremot den pantförskrifna egendomen genom köp eller annat laga fång eller såsom handfången pant på god tro kommen i tredje mans hand, gälde dennes rätt framför dens, som i godset egde underpant. För att bereda pantförskrifningen fortfarande offentlighet var föreslaget, att beviljad inteckning borde, för att bibehållas gällande, hvarje år förnyas.

*Riksdagen 1859—1860.*

Detta Lagberedningens förslag upptogs i väsentliga delar vid riksdagen 1859—1860 af Lag-Utskottet, som genom väckta motioner dels om förändrad lagstiftning angående förlag, och dels om rätt till underpant i lös egendom i allmänhet fick anledning uttala sig i ämnet. Lag-Utskottets förslag, hvari uttryckligen bestämdes, att med detsamma antagande hvad i gällande författningar fans stadgadt "om förlagslån och förlagsfordringars intecknande och betalningsrätt" skulle upphävas, blef af alla fyra stånden till Utskottet återremitteradt. Inom presteståndet hade rättigheten af sjelfva den princip, hvarå Utskottets författningsförslag grundats, blifvit bestridd, och detta stånd hade vid

återremissen, med tillkännagifvande att detta skett i den syftning, att frågan om förändrad lagstiftning angående förlagslån måtte underkastas förnyad behandling, tillika uttryckligen förklarar sig "ej kunna godkänna Utskottets förslag, så vidt det afsåge förändrade stadganden om rätt till underpant i lös egendom". Inom de öfriga stånden föranleddes återremissen mera af detaljanmärkingar, deribland särskildt framhölls nödvändigheten deraf, att den frihet i ränteaftal emellan förlagstagare och förlagsgifvare, som enligt gällande författningar egde rum, icke blefve inskränkt, hvilket skulle blifvit händelsen, derest, med upphäfvande af den speciella lagstiftningen om förlag, Utskottets förslag, som ej innehöll några särskilda bestämmelser om ränteaftal, såsom lag antagits. — Efter att hafva bemött de gjorda invändningarne, framlade Utskottet emellertid ånyo sitt förra förslag, endast med den förändring, att ur författningens ingress blifvit borttagen bestämmelsen om upphäfvande af gällande stadganden "om förlagslån". Detta Utskottets förslag blef härefter af alla fyra riksständen bifallet.

Inom Högsta Domstolen, hvilken hade att afgifva yttrande öfver denna af Riksdagen för dess del antagna författning, afstyrktes Konungens bifall till densamma af de flesta ledamöterna, hufvudsakligen därför, att dels den ifrågasatta underpanten, då derigenom icke förvärfvades någon rätt till godset i hvilkens hand det än månne finnas, icke hade den väsentliga karakteren af sakrätt och således blefve ett konventionellt hypotek utan sakrätt — ett begrepp, som vore stridande mot så väl rättsvetenskapens grundsatser som flertalet nyare lagstiftningar, — dels ock underpantsinstitutionen syntes otvifvelaktigt komma att framkalla lättsinniga och bedrägliga transaktioner och försvaga gäldenärens personliga kredit, utan att den realkredit, som dermed bjödes, kunde antagas blifva af synnerlig betydelse, då det stode gäldenären öppet att när som helst till annan afyttra godset, hvarmed pantsäkerheten upphörde. Med anledning så väl af dessa anmärkingar, som af dem, hvilka vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t mot lagförslaget framställes, vann detsamma icke nådig stadfästelse.

I nära samband med den af Rikets Ständer för deras del, efter hvad nu nämnt är, beslutade författning om underpant i lös egendom och i viss mån under förutsättning af Kongl. Maj:ts bifall till densamma ingåfvo Ständerna ett af dem gilladt förslag till upphäfvande af Förordningen den 20 November 1845 angående handel med lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarblifva. Icke heller detta förslag fann understöd inom Högsta Domstolen eller tillvann sig Kongl. Maj:ts bifall.

Vid riksdagen åren 1865—1866 väcktes frågan om en revision af förlagslagstiftningen och dermed sammanhängande ämnen åter till

lif genom flera särskilda motioner, och Lag-Utskottet upptog i väsentliga delar det förslag, Utskottet förut framlagt rörande underpant i lös egendom, dock utan att ställa dessa stadganden i samband med förslag om upphäfvande af författningen angående lösöre köp — ett tillvägagående, hvarigenom, enligt Utskottets förmenande, udden af de mot underpantsinstitutionen framställda anmärkningar kunde anses vara brutna. Enär de i Lagberedningens af Utskottet vid riksdagen 1859—1860 upptagna förslag begagnade ordalag lemnat rum för det missförstånd, som skulle underpantsinstitutionen afse att bereda en verklig sakrätt i det pantsatta godset, under det att den i sjelfva verket hade karakteren af sakrätt endast så till vida, att fordringen, utan afseende derpå att den ej vore förfallen, ändock skulle uttagas ur panten, när denna för annan gäldenärens skuld utmättes, likasom förhållandet vore med inteckning i fast egendom, sökte Utskottet att ur de af Lagberedningen begagnade ordalag aflägsna all tvetydighet i anmärkta hänseendet. Derjemte och då de om förslag gällande författningar, utom bestämmelser angående förlagsfordrans intecknande och betalningsrätt, äfven innehålla stadganden om den för dylika fordringar tillåtna högre räntevinst äfvensom räknings hållande mellan förlags-tagare — stadganden, hvilka ej lämpligen syntes böra få sin plats i en författning om underpant — fann Utskottet i likhet med Rikets Ständer vid riksdagen 1859—1860, att förlagsförfattningarne endast i afseende på förstberörda förhållanden kunde genom den ifrågasatta förordningen om underpant ersättas, hvadan ingressen till förordningen i öfverensstämmelse dermed affattades. Vid behandlingen af Lag-Utskottets förslag yppades nu inom stånden betänkligheter emot en allmän tillämpning af underpantsinstitutionen å förhållanden, der densamma icke redan egde rum; men deremot vann ett vid Utskottets betänkande fogadt, i form af reservation afgifvet särskildt förslag, afseende hufvudsakligen en sammanfattning och förenkling af den bestående lagstiftningen om förslag, understöd inom Riksdagen. Sedan i följd häraf ärendet blifvit af flera stånd till Lag-Utskottet återremitteradt, utarbetade detta ett förslag till en författning, hvilket, förutom åtskilliga redaktionsförändringar, skilde sig från det af Kongl. Maj:t vid 1847—1848 årens riksdag aflåtna hufvudsakligen endast deruti, att enligt detsamma lagstiftningen angående förlagsinteckning skulle i afseende på sin tillämpning utsträckas äfven till jordbruksnäringen.

Med några mindre väsentliga förändringar blef detta förslag af Rikets Ständer för deras del antaget. I den skrifvelse, genom hvilken hos Kongl. Maj:t anmälan skedde om detta beslut, anfördes, hurusom behovet af en förnyad lagstiftning rörande förlagslån i den rigt-

ning, som Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen 1847—1848 angäfve, blifvit erkändt, men att, ehuru Kongl. Maj:ts då framlagda förslag visserligen kunde anses tillfredsställa industriens fordringar, Rikets Ständer likväl, i betraktande af jordbrukets under senare tider genom förbättrade metoders användande allt mer ökade behof af dyrbara materialier, hvarigenom åter större förlagskapital blefve nödigt, ansett den i gällande lag befintliga och jemväl i ofvanberörda förslag bibehållna skilnaden emellan industrien och jordbruket vara för detta senare lika ofördelaktig som orättvis.

Icke heller detta förslag vann emellertid Kongl. Maj:ts sanktion. Såsom grund härför anfördes hufvudsakligen, att förslaget, genom den utsträckning, som enligt detsamma skulle gifvas åt begreppet förlagslån, i sjelfva verket syntes innebära ett återupptagande i den svenska hypoteksrätten af den redan i förra århundradet derifrån utmönstrade underpantsinstitutionen — en institution, som i större delen af Europas öfriga länder, i hvilkas lagstiftningar den varit upptagen, blifvit afskaffad, tvifvelsutän med afseende å den ringa säkerhet, som vunnes genom en inteckning i lös egendom, hvarmed sakrätt icke vore förenad.

Frågan hade således äfven denna gång fallit. Den upptogs dock änyo vid 1868 års riksmöte. Under återopande hufvudsakligen af hvad Lag-Utskottet vid 1859—1860 årens riksdag i då afgifvet utlåtande anført, framlade Utskottet åter sistnämnda Riksdags förslag, dock att, oberäknadt några mindre betydande förändringar, nu för underpant i lös egendom bibehölls enahanda plats i förmånsrättsordningen, som enligt 1734 års lag tillförsäkrats förlagslån. Ej heller ifrågasattes nu såsom vid riksdagen 1859—1860 upphäfvandet af förordningen om lösöreköp. I motsats till den åsigt, som uttalats af Lagberedningen, hvars förslag för öfrigt väsentligen låg till grund för Utskottets nu likasom för dess vid 1859—1860 årens riksdag afgifna betänkande, skulle verkan af underpant icke tillintetgöras af senare tillkommet lösöreköp. — Vid föredragning inom Riksdagen blef detta Utskottets betänkande af Andra Kammaren antaget, hvaremot Första Kammaren, med anslutning till åtskilliga reservanternes mening, stannade i ett motsatt beslut.

Frågan om förändring i denna del af lagstiftningen fick härefter hvilat till år 1875, då med hänsyn dertill att nyare fabriksanläggningars värde hufvudsakligen bestode i maskinerier, men dessa åtminstone till någon del stundom ansåges tillhöra anläggningarnes fasta egendom, hvarigenom tvetydighet uppstode, huruvida alla maskinerier kunde hänföras till sådana manufakturverks och fabrikers effekter, deri förmånsrätt enligt 1770 års Hallordning egde rum, uti en till Riksdagen

*Riksdagen  
1868.*

*Riksdagen  
1875.*

ingifven motion yrkades ett sådant förtydligande af lagens stadgande rörande förlagsgifvares förmånsrätt till fabrikseffekter, att detta uttryck skulle förklaras innefatta äfven maskinerier af alla slag. — Häremot erinrades af Lag-Utskottet, att den ifrågasatta lagförklaringen i sjelfva verket innefattade förslag till en ändring af lagen, hvarigenom förlagsgifvares förmånsrätt skulle utsträckas jemväl till sådana maskiner, som enligt vanlig juridisk doktrin vore att hänföra till fast egendom, en utsträckning af förmånsrätten, hvilken förefölle så mycket mindre lämplig, som den ej syntes kunna genomföras, utan att dels de fordringsegare, hvilka på grund af in-teckning uti manufakturverks och fabrikers fasta egendom redan förvärfvat panträtt i dertill hörande maskinerier, vid denna sin rätt bibehölles oförkränkte, dels ock föreskrifter meddelades om den rätt till betalning, som skulle sins emellan tillkomma förlags-gifvare och innehafvare af in-teckning, som derefter beviljades, hvilket allt skulle förutsätta en lagstiftning af så invecklad beskaffenhet, att den komme att medföra en större och vådligare osäkerhet i kredit-förhållandena än den, som af motionären öfverklagats. På denna grund och af obenägenhet att i en särskild punkt förändra en lagstiftning, hvars fullständiga ombildning ej syntes kunna rätt länge uppskjutas, afstyrkte Utskottet bifall till motionen, som af begge Kamrarne efter korta mening-sutbyten jemväl förkastades.

*Skrifvelse af  
af Riksdagen  
1879.*

Den af Lag-Utskottet vid 1875 års riksdag sålunda uttalade och inom Kamrarne biträdda åsigten om behöfligheten af en omarbetning af gällande författningar rörande förlagsfordran delades af 1879 års Riksdags Lag-Utskott, och föranledde Utskottet till en hemställan om vidtagande af en revision af samtliga nu gällande föreskrifter om förlag, dervid jemväl borde tagas i öfvervägande, huruvida ej rätt till underpant i lös egendom må kunna medgifvas alla näringar; och blef, sedan Utskottets hemställan inom begge Kamrarne vunnit bifall, en underdånig skrifvelse i nu antydda syfte till Kongl. Maj:t aflåten.

I det föregående hafva Komiterade sökt i ett kort sammandrag lemna en öfersigt huru i afseende på lös egendom panträttslagstiftningen i vårt land fortgått; huru pantsättningen till en början hade formen af ett vilkorligt köp; huru den egendom, som skulle i pant sättas, sedermera öfverlemnades utan att någon förändring i eganderätten dermed var förenad och sålunda blef hvad som kallas handfången pant; huru derefter pantsättning förklarades kunna under iakttagande af vissa föreskrifter ega rum utan tradition af det såsom pant uppgifna lösa godset; huru vidare genom 1734 års lag den sistnämnda formen för pantsättning eller underpantsinstitutionen blifvit alldeles afskaffad; huru slutligen de förslag, som under de senaste decennierna blifvit



framställda om en förändrad lagstiftning i omnämnda ämne, blifvit behandlade och huru intet bland dem vunnit de begge statsmakternas gemensamma bifall.

Beskaffenheten af det Komiterade lemnade uppdrag, enligt hvilket de hafva att utarbete förslag till revision af samtliga gällande föreskrifter angående förlag och tillika afgifva yttrande, huruvida en utsträckning af förlagsinteckningsrätten jemväl till andra näringar, hvilka för närvarande icke åtnjuta en dylik förmån, må vara för dessa näringsidkare af verkligt behof påkallad och förenlig med de allmänna grunderna för vår lagstiftning, torde i och för sig innebära tillräcklig anledning för Komiterade att icke ifrågasätta ett utbyte af hittills gällande lagstiftning i förevarande ämne mot underpantsinstitutionen med dertill hörande stadganden. Då emellertid icke allenast inom riksförsamlingen bestämd framställning flera gånger blifvit gjord om denna institutions införande i vårt land och Rikets Ständer, såsom ofvan är visadt, till och med en gång för sin del beslutit densamma, utan jemväl erfarenheten lagt å daga, huruledes, när fråga förevarit om förändring uti lagstiftningen angående förlagsfordringar, den dermed i viss mån beslätade underpantsinstitutionen städse blifvit föremål för öfverläggningar, torde det vara Komiterade tillåtet att anföra några skäl och meddela några upplysningar om främmande länders lagstiftning i detta ämne, hvilka, enligt Komiterades uppfattning, äro af beskaffenhet att böra utesluta hvarje tanke på denna institutions antagande.

Redan sjelfva benämningen "underpant" kan leda, och har i sjelfva verket, såsom Lag-Utskottet vid 1865—1866 årens riksdag äfven anmärkt, ledt till missförstånd. Ty då ej mindre sjelfva begreppet pant än ock den enligt vår lag för närvarande tillåtna form af underpant, nemligen i fast egendom, innefattar en verklig sakrätt, d. v. s. en sådan rätt, som har egendomen till sitt omedelbara föremål och följaktligen åtminstone enligt regeln kan göras gällande i hvilkens hand denna än må komma, så låg det antagande nära till hands, att underpant, jemväl då fråga var om lös egendom, skulle afse beredande af en verklig sakrätt i det pantsatta godset. Så var dock icke förhållandet, ty de särskilda inom riksförsamlingen väckta eller bifallna förslagens ordalydelse gifver vid handen, att den så kallade panträkten skulle gälla endast så länge godset befann sig i gäldenärens egen besittning. Hade detsamma på god tro kommit i tredje mans hand, egde panthafvaren icke någon rätt att derur söka godtgörelse för sin fordran. Men härmed hade också den egentliga karakteren af panträtt gått förlopad, och underpanten skilde sig från en förmånsrätt hufvudsakligen derutinnan, att fordringen, utan afseende derå att den ej i och för sig

*Anmärknin-  
gar om un-  
derpant i  
lös egendom.*

var förfallen, ändock skulle uttagas ur panten, när denna utmättes för annan gäldenärens skuld.

Att gå längre än hvad sålunda i förenämnda förslag egt rum och söka införa en verklig panträtt i löseegendom, som ej blifvit till fordringsegaren öfverlemnad för att i hans besittning förblifva, och hvilken panträtt följaktligen skulle vara förenad med ett berättigande i större eller mindre omfattning för fordringsegaren att uttaga liquid för sin fordran ur det pantsatta godset, ändock att detta kommit ur pantgifvarens hand, skulle otvifvelaktigt nödvändiggora sådana försigtighetsmått vid omsättningen af löseegendom och derigenom blifva ett sådant band på handel och rörelse, att dess införande under nutidens samhällsförhållanden icke torde vara möjligt. Något dylikt har icke heller blifvit ifrågasatt.

Men äfven i den mindre omfattande form, under hvilken underpantinstitutionen förekommer i ofvan angifna förslag, synes densamma blifva förenad med så stora olägenheter, att dess införande, enligt Komiterades förmenande, icke kan vara att tillråda. Ty å ena sidan medför rättigheten att pantsätta löseegendom med egendomens kvarblifvande i pantgifvarens besittning ej mindre en allt för stor lättnad för gäldenär att vid möjligen inträffande obestånd gynna en fordringsegare på de öfriges bekostnad, än ock den fara att en gäldenär, som visar sig vara i besittning af löseegendom, om hvars redan skedda pantsättning allmän kännedom saknas, på grund deraf kommer i åtnjutande af personlig kredit i vida större omfattning, än han eljest kunde påräkna. Dessa olägenheter skulle endast i obetydlig mån förminskas derigenom, att registreringsskyldighet föreskrefves med afseende å underpanten, enär, äfven om registrering egde rum, kännedomen derom, att en gäldenär lemnat någon bland sina fordringsegare underpant i sin egendom, icke kan antagas blifva med erforderlig skyndsamhet och tillräckligt allmänt spridd.

En följd af underpantinstitutionens införande blefve ock, på grund af nu antydda omständigheter, att förr eller senare personalkrediten, äfven i de fall der denna kreditforms användning vore fullt berättigad, försvårades, så att snart sagdt för hvarje kreditaftal erfordrades ställande af särskild säkerhet, ett förhållande, hvilket — om ock rättigheten af den regel, som bjuder inskränkning af personalkreditens användning, fullt erkännes — innebär en öfverdrift, allt annat än nyttigt för den ekonomiska utvecklingen inom samhället.

Å andra sidan utgör allt för ofta den möjlighet, som genom underpantinstitutionen erbjudes låntagaren att utan känbar uppoffring för ögonblicket till det yttersta använda sin kredit, för honom endast

en skenbar fördel, i ty att han derigenom lätteligen förledes att öfver-skrida det rigtiga förhållandet emellan eget kapital och de genom kreditens anlåtande anskaffade främmande medlen. Härtill kommer att underpanten, till följd af pantobjektets rörliga natur och förytterlighet, ej förmår, hvad lagstiftningen än må innehålla, erbjuda borgenären någon i egentlig mening betryggande säkerhet.

Ett ytterligare stöd för den uppfattning att införandet af underpant i den svenska rätten icke torde böra ifrågasättas synes kunna hemtas från den likartade rättsutveckling, som i fråga om underpant i lösören i de flesta europeiska rättssamfund egt rum — en rättsutveckling, hvilken nästan öfver allt ledt derhän, att underpantinstitutionen blifvit afskaffad.

Enligt *romersk* rätt var för panträttens uppkomst, äfven då den egde rum genom frivillig öfverenskommelse, öfverlemnande af godset icke nödvändigt. Hvarje föremål eller rättighet, som egde något värde och var af beskaffenhet att kunna föryttras, utgjorde föremål för pant-rätt, och sådan kunde omfatta antingen viss bestämd egendom eller ock all gäldenärens tillhörighet (generalhypotek), och det ej blott den egendom, som vid pantaftalet tillhörde honom, utan äfven hvad han framdeles kunde förvärfva.

*Underpant-  
institutionen  
i främmande  
länders lag-  
stiftning.*

Då den romerska rätten utbredde sig i *Tyskland*, fann den före sig rättsinstitut i fråga om realkrediten väsentligen afvikande från de romerska. Såsom regel gälde i den äldre tyska rätten att rörlig egendom blott genom tradition kunde pantsättas. Hypotek i lös egendom var ett okänt begrepp, och äfven deri afvek den äldre tyska rätten från den romerska, att enligt den förra blott viss bestämd egendom kunde pantsättas, eller med andra ord att inom densamma specialitets-principen, en af de ledande grundtankarne i den moderna europeiska pantlagstiftningen, gjort sig gällande.

Vid den romerska rättens upptagande i *Tyskland* undanträngde i allmänhet dess bestämmelser angående panträtt i lösegendom den äldre tyska rättens panträttssystem. Men de ofvan framhållna, med det romerska systemet förenade, olägenheterna dröjde ej att visa sig, och så snart den tyska partikularlagstiftningen började sysselsätta sig med hithörande frågor, återvände densamma merendels till den äldre uppfattningen och upphäfde rättigheten att stifta underpant i lösegendom, så att för pantsättning af löst gods fordrades tradition af det pantsatta föremålet. Så uppstaldes i *Preussen* uti Allgemeine Landrecht (I. 20 §§ 71, 104, 105,) såsom hufvudregel för pantaftalets fullbordan öfverlemnandet af det pantsatta föremålet i fordringsegarens besittning och tilläts förpantning genom symbolisk tradition endast för de fall

att föremålets natur icke medgaf en verklig tradition eller ock lagen vid vissa bestämda pantobjekt uttryckligen frikallade parterna derifrån, såsom vid fartyg o. s. v. (§ 271.) Såsom motiv härför anföres "att den dittills gällande motsatta regeln (pantsättning utan verklig tradition) kunde blifva en källa till oändliga bedrägerier." I *Sachsen* hade redan processordningen af år 1724 stadgat att "in rebus mobilibus skulle icke någon förskrifning, den måtte ega rum vare sig inför domstolen eller utom densamma, hafva någon verkan", utan endast den, till hvilken en pant öfverlemnats, då han verkligen hade den i sina händer, deri åtnjuta en sakrätt, så att han ur panten framför alla andra erhöll sin liquid. Samma grundsats har derefter uttalats i den sachsiska pantlagstiftningen och vid kodifikationen af den sachsiska civillagen oförändrad bibehållits (Bürgerliches Gesetzbuch 1863 §§ 466; 471 f. f.). Likaså fordras i *Österrike* (Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch 1811 § 451) för panträttens verkliga förvärfvande, att fordringsägaren, om det som pantsättes utgöres af löseghedom, tager denna i besittning.

Äfven i flertalet af de mera betydande tyska stater, hvilkas processrätt ej blifvit föremål för någon kodifikation, och hvarest sålunda romerska rättens bestämmelser i allmänhet äro gällande, har dock i sammanhang med ombildandet af panträtten i fast egendom enligt andra grunder än de, hvarå den romerska rätten hvilade, tillika uttalats den princip, att löseghedom är föremål endast för handfängen pant, och att underpant eller hypotek i allmänhet har allenast fast egendom och hvad dermed kan likställas till föremål. Så i *Bayern* (Hypothekengesetz 1822); *Hessen* (Pfandgesetz art. 5) och *Württemberg* (Pfandgesetz 1825 § 3), i hvars panträttslagstiftning innehålles den uttryckliga bestämmelsen att föremål för handfängen pant är lös, men för underpant fast egendom och rättigheter, som dermed i lagen ställas lika.

Slutligen hafva de nya tyska processlagarne (1877) genom bestämmelserna i civilprocessordningen § 709, att den panträtt, som genom utmätning vinnes, skall hafva företräde framför panträtt, som vid konkurs ej är likställd med handfängen pant, samt i konkursordningen § 41, som icke upptagit innehafvare af panträtt på grund af underpant bland de fordringsägare, hvilka vid konkurs skola likställas med innehafvarne af handfängen pant, äfven för de områden af Tyskland, der underpantinstitutionen ännu är kvarstående, förringat dess verkan derhän, att densamma numera icke i något väsentligt skiljer sig från en blott förmånsrätt.

I *Frankrike* voro före revolutionen de romerska rättsreglerna i fråga om pant och hypotek i allmänhet gällande. Så var panträtten

ej inskränkt till visst gods, utan kunde utsträckas till gäldenärens samfälda egendom, jemväl den han framdeles kunde förvärfva. I vissa afseenden hade dock pantlagstiftningen erhållit en från den romerska rätten afvikande utveckling. Lösegendom för sig ansågs nemligen i regeln icke kunna utgöra föremål för panträtt utan tradition.

Ehuru den äldre franska rätten sålunda hade vissa företräden framför den romerska panträttstheorin, återstodo dock såsom lån från denna flera tillräckligt känbara olägenheter. Åtskilliga försök att omskapa pantlagstiftningen gjordes ock tid efter annan, ehuru utan synnerlig framgång. Fullständigt ombildades denna del af lagstiftningen, likasom så många andra, först vid revolutionen. Genom lagen af II Brumaire år VII, som stadgade att hypotek kunde lemnas blott för till beloppet bestämd fordran och endast i viss, bestämd egendom, var en af den moderna hypoteksrättens viktigaste grundsatser, specialiteten, införd i det franska rättssystemet. I Code civil (Art. 2071, 2076) bestämmes pant såsom utgörande det kontrakt, hvarigenom gäldenären till fordringsegaren öfverlemnar en sak såsom säkerhet för en skuld, och der stadgas uttryckligen, att förmånsrätt i panten eger rum endast såvida panten kommit och fortfarande kvarblifver i fordringsegarens eller en af kontrahenterna utsedd tredje persons besittning.

I den *engelska* lagstiftningen sker pantsättning utan tradition af lösegendom under formen af ett vilkorligt köp. Aftal om köp utan besittningstagande af lösegendom äro nemligen enligt denna lagstiftning antingen ovilkorliga eller vilkorliga. I förra fallet öfvergår eganderätten utan vidare till köparen, ehuru den försälda lösegendomen fortfarande stannar i säljarens vård, (således ett aftal, som närmast motsvarar det s. k. lösöreköpet i den svenska rätten). I senare fallet åter, d. v. s. om afhandlingen är vilkorlig, anses äfvenledes eganderätten öfvergå till köparen, dock så, att säljaren förbehålles rätt att under vissa vilkor återköpa sin egendom. Detta aftal är till sitt ändamål och syfte närmast att förlikna med ett underpantskontrakt. De vanliga olägenheterna af dylika aftal hafva emellertid icke heller här uteblifvit och det visade sig snart att de lemnade vårdslösa och oredliga gäldenärer tillfalle att öfver höfvan utsträcka sin kredit och dymedelst bedraga sina fordringsegare. För att såvidt möjligt var förebygga detta blef det nödvändigt att meddela föreskrifter om dylika aftals offentliggörande. Detta har varit föremål för flera i senare tid utkomna författningar (Acts 10 Juli 1854, 10 Augusti 1866 och 22 Juli 1878). "Då bedrägerier", heter det i 1854 års författning, "ofta blifva föröfvade mot fordringsegaren genom hemliga försäljningar af lösegendom, hvarigenom personer sättas i stånd att bevara skenet af att de äro i goda

omständigheter och i besittning af egendom“, skall hvarje köpeafhandling för att blifva gällande mot säljarens borgenärer jemte en på ed afgifven uppgift om tiden, då handlingen upprättades, samt om säljarens person och sysselsättning ingifvas till registrering hos den dertill förordnade tjänsteman vid Court of Queens Bench. Genom acten af år 1866 tillades skyldigheten att inom hvar femte år förnya registreringen, och genom den sist utfärdade acten (1878) skärptes ytterligare de till förekommande af bedrägerier stadgade formaliteter. Enligt sistnämnde act skall köpeafhandling, för att blifva giltig emot borgenärer, dels vara försedd med intyg af en sollicitor att säljaren i hans närvaro undertecknat och öfverlemnadt handlingen till köparen och att sollicitor, innan öfverlemnandet skedde, för säljaren förklaradt köpeafhandlingens verkan, dels innehålla uppgift på den ersättning, säljaren bekommit för den egendom han sålt, dels ock jemte en riktig afskrift och ett af sollicitor på ed afgifvet intyg om dagen, då köpeafhandlingen upprättades och öfverlemnades samt om säljarens hemvist och yrke, inom sju dagar efter utgiftningsdagen, den dagen likväl oräkнад, ingifvas till registrering hos vederbörande tjänsteman vid öfverdomstolen.

Enligt Christian V:s Lov (5—7—7) var det i *Danmark* tvifvelaktigt, huruvida underpant i fråga om lösegendom i allmänhet var tillåten eller icke, och tvetydigheten af de uti ofvannämnda lagrum begagnade ordalag har föranledt täta meningsutbyten emellan de juridiska författarne. Hvilken än lagens ursprungliga mening i detta hänseende må hafva varit, så har dock giltigheten af underpant i lösegendom här städse varit i praxis erkänd, och denna praxis har ytterligare befästats genom den senare lagstiftningen, särskildt genom plakaten den 23 Juli 1819 och den 14 Maj 1834 samt förordningen den 28 Juli 1841, hvilka författningar innehålla noggranna bestämmelser om sättet huru underpant gifves och om underpantens rättsliga betydelse. I det förra hänseendet är föreskrifvet, att underpant kan gifvas endast genom ett ordentligt, af gäldenären underskrifvet, pantbref, hvilket skall bestyrkas af två vittnen, som särskildt erinras att tillse det pantbrefvets dagbeteckning är riktig. För att erhålla giltighet skall pantbrefvet derefter under nästa eller närmast derpå följande ting tingläsas vid gäldenärens personliga forum (Værnething). Flyttar gäldenären, skall pantbrefvet ånyo tingläsas inom ofvansagda tid vid hans nya Værnething.

Ehuru man genom dessa formaliteter, hvilka uppenbarligen afse att gifva publicitet åt pantaftalet, sökt, så vidt möjligt varit, undanröjda de med denna art af pant förenade olägenheter, har lagstiftaren

ändock sett sig nödsakad att i väsentlig mån inskränka pantaftalets verkan och betydelse. Genom plakatet af den 23 Juli 1819 är nemligen stadgadt, att alla sådana fordringar, som efter allmän lag eller särskilda författningar njuta förmånsrätt framför vanliga chirographariska (oprioriterade) fordringar, äfven vid konkurs skola ega företräde för de fordringar, som äro förenade med (på kontrakt beroende) underpant i lös egendom. Denna bestämmelse utsträcktes genom plakatet den 14 Maj 1834 jemväl till de fall, då utmätning för en privilegierad fordran eger rum. Och genom konkurslagen den 25 Mars 1872 §§ 151—153 har stadgats, dels att underpant i allt hvad pantsättaren eger eller kan komma att ega icke kan med rättslig verkan gifvas, dels ock att underpant i lösegendom icke heller må gifvas i samlingar af likartade eller till gemensamt begagnande bestämda ting, hvilka betecknas med några allmänna namn; dock att arrendator kan gifva jordegare underpant i inventarier och gröda på den arrenderade egendomen.

Hvad *Norge* angår, är kontraktsmässig underpant i lös egendom der i allmänhet uttryckligen förbjuden. (Lov indeholdende nærmere Bestemmelser om Pant- og Thinglæsning den 12 Oktober 1857). Från denna regel göres undantag i fråga om fartyg öfver 4 tons och förlag äfvensom vid vissa andra mera speciella fall. Hvad särskildt förlag angår är stadgadt att genom förlagskontrakt kan lemnas säkerhet i produkter, för hvilkas frambringande och förädling förlaget är gifvet. Förlagskontrakt kan upprättas ej mindre i fråga om grufvor, hytteverk, hammarverk eller "andra Anlæg til at forædle Metaller eller Ertser" (Lov om Bjergverksdriften den 14 Juli 1842 § 52) än ock vid hvarje tillfälle, då någon försträcker egaren till en fabrik eller manufaktur-inrättning penningar eller nödvändighetsvaror till inrättningens drift; och njuter förlagsmannen, sedan de i 1842 års författning bestämda formaliteter blifvit iakttagna, "Underpant i de produkter, til hvis Frembringelse og Forædling Forlaget er gjort, fremfor alle andre Creditorer, efter Fradrag af de Afgifter, som til Stats-cassen maatte være at erlægge" (jfr § 52).

Komiterade, hvilka af ofvan antydda grunder vid fullgörande utaf det dem lemnade uppdrag utgått från den uppfattning att lagstiftningen i ämnet borde hvila på den i Kongl. Maj:ts vid riksdagen 1847—1848 framlagda proposition uttalade grundsats om förlagsinteckning såsom medfö-

*Behovet af  
en särskild  
lagstiftning  
om förlag.*

rande allenast *en förmånsrätt i konkurs*, kunna och vilja ingalunda förneka att vissa af de anmärkningar, hvilka blifvit rigtade emot antagligheten af underpantsinstitutionen, den der icke medgifver sakrätt i det pantsatta godset, träffar äfven förlagsinteckningar af förberörda beskaftenhet. Då egaren till det gods, som förlagsinteckningen afser, fortfarande af det-samma är i besittning och följaktligen har i sin makt icke allenast att till annan öfverlåta godset, utan ock att efter behag använda den influtna köpeskillingen, och förlagsgifvaren hvarken enligt Utsökningslagen eger befogenhet att hindra utmätning för annan borgenärs fordran af den egendom, hvaruti han fått förmånsrätt sig beviljad, eller af en sådan rätt kommer i åtnjutande i annat fall än då gäldenärens egendom blifvit till konkurs afträdd, hvarom förlagsgifvaren, så framt hans fordran ej är till betalning förfallen, för närvarande endast undantagsvis eger framställa påstående, så inses, att den säkerhet en förlagsinteckning medför, kan vara af ganska vansklighets beskaftenhet.

Detta oaktadt skulle Komiterade, om af dem blifvit äskadt ett svar på den fråga, huruvida en lagstiftning, som till förmån för fordringar, hvilka härleda sig från förlag, lemnadt till idkande af bergsbruk och andra näringar, medgifver inteckning utan dermed förenad sakrätt i viss gäldenären tillhörig lös egendom, är af fortfarande behof påkallad, ingalunda hafva tvekat att uttala den mening, att en dylik lagstiftning icke utan olägenhet och en menlig återverkan på den större industriens framtida utveckling kan undvaras. Det erkännande må här icke tillbakahållas, att den svenska industrien under senare tider gjort betydande framsteg, så att den numera icke allenast förmår tillfredsställa mångt behof, för hvars fyllande utlandet förr måste anlitas, utan ock alltmera sträfvar att för sina om ett redbart arbete vittnande tillverkningar vinna afsättning äfven utom rikets gränser. Men i ett land, sådant som Sverige, der på en hand samlade stora kapital sällan förekomma och tillgång på reda mynt, utöfver hvad nödortften kräfver, icke är bland befolkningen mera allmän, hafva större svårigheter än annorstädes mött och måste ännu möta att anskaffa de erforderliga penningemedlen till drifvande af vidtomfattande industriella inrättningar, hvilka, för att med framgång arbeta, taga i anspråk ej allenast klok företagsamhet, uppöfvad konstskicklighet och mångfaldig insigt, utan äfven betydande kapitaltillgångar. Vid sådant förhållande har den lagstiftning, som underlättat kapitalens dragande till och användning vid dessa inrättningar visat sig vara en mäktig häfstång för näringsverksamhetens höjande och i ej ringa mån bidragit till det gagn landet deraf hemtat.



Ehuru en uppgift rörande antalet af de förlagsinteckningar, hvilka under senare åren blifvit meddelade och för hvilka belopp dylik säkerhet beviljats, utan tvifvel skulle varit af synnerligt intresse, hafva Komiterade likväl ej trott sig böra ifrågasätta uppsamlandet af ett så vidlyftigt och, med hänsyn dertill, att öfver dylika ärenden hittills icke något särskildt protokoll förts, svåråtkomligt materiel. För att emellertid i någon mån göra det möjligt att bilda sig en föreställning om den omfattning, hvari inteckning af förlagslån plägar i vårt land förekomma, hafva Komiterade förskaffat sig upplysningar i detta hänseende för sistförflutna årtiondet från Kongl. Kommerskollegium äfvensom från några af rikets större städer. Resultatet af dessa upplysningar visar sig i en bifogad tablå, hvaraf inhemtas att det kapitalbelopp, för hvilket förlagsinteckning under åren 1871—1880 beviljats af Kommerskollegium samt vederbörande myndigheter i städerna Stockholm, Göteborg och Norrköping, uppgår till sammanlagdt mera än trettiofire millioner.

Sammanräknade beloppet af det kapital, hvilket sålunda under dessa år stält sig till näringarnes tjenst, torde, fördeladt på en tidrymd af tio år, möjligen af en eller annan icke finnas särdeles stort. Men dessa medel hafva dock, synnerligen vid missgynnande konjunkturer, hulptit månet för handen varande kämbart behof, på samma gång som dessa millioner bära ett vittne derom, att den mindre trygghet, som i visst fall en förlagsinteckning onekligen kan anses medföra, icke på ett alltför betänkligt sätt försvårat placerandet af dessa handlingar. Framgången deraf torde dock icke böra tillskrifvas allenast förtroende till den förmånsrätt i konkurs, hvarom förlagsinteckningen ger försäkran, utan äfven och kanske lika mycket, om ej mera, bero af det förtroende för redbarhet och samvetsgrannhet, som den person, hvilken erbjudit inteckningen, vetat förvärfva sig. Genom bestämmande af den form, hvarunder förlaget skall utgå, äfvensom på åtskilliga andra sätt, torde ock en förläggare kunna bereda sig ett tillfälle att med sin uppmärksamhet följa förlagstagarens affärsverksamhet och sålunda när som helst förvissa sig att den säkerhet, han för sin försträckning betingat sig, icke ominstetgöres eller förringas. Erfarenheten har icke heller, så vidt Komiterade hafva sig bekant, gifvit vid handen, att förlagsgifvarne i högre grad än andra långgifvare varit utsatta för förluster, och än mindre bör detta blifva förhållandet, derest § 2 i Konkurslagen erhåller ett tillägg af det innehåll Komiterade hafva för afsigt att i underdånighet föreslå. Bland de många framställningar, hvilka, enligt hvad ofvan blifvit förmäldt, afsett ändringar i lagstiftningen angående förlag,

sökes också förgäfvos någon, som haft till syfte att för industrien afskära möjligheten att använda denna källa till kredit.

De näringar, hvilkas förläggare enligt nu gällande stadganden kunna komma i åtnjutande af den förmånsrätt, hvarom i 7 § af 17 kap. Handelsbalken förmåles, äro, såsom redan blifvit anfördt, bergsbruket, ehvad det har till föremål smide, masugnsskötsel eller grufdrift, äfvensom manufakturer och fabriker i gemen, och ehuru anledning icke förekommer att någon förändring deruti bör ega rum, hafva Komiterade likväl, enär bland dit hänförliga eller dermed beslägtade näringar tvenne, nemligen sågverksrörelse och stenkolsbrytning, under senare tider vunnit stor vikt och omfattning, ansett lämpligt att desamma blefve särskildt nämnda eller antydda; och hafva i öfrigt Komiterade sökt bringa dessa stadganden till närmare öfverensstämmelse med den ordalydelse desamma i Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen 1847—1848 och i flera af representationen behandlade lagförslag erhållit.

Då Komiterade nu åligger att ingå i undersökning, huruvida förlagsinteckningsrätten må utsträckas till flera näringar än de förenämnda, torde dervid svårigen andra kunna komma i fråga än jordbruket och den mindre industrien, eller de egentliga handtverken.

*Förlagsinteckningens användbarhet för jordbruksindustrien.*

Hvad då först beträffar frågan om en särskild lagstiftning för tillgodoseende af jordbrukets behof af förlagskapital, läser vid denna frågas besvarande å ena sidan de sjelfegande jordbrukarnes, och å den andra de icke sjelfegande eller arrendatorernas ställning böra särskildt undersökas, då de förhållanden, som måste vara bestämmande för frågans lösning, med afseende å dessa båda klasser af jordbrukare i flera delar äro skiljaktiga. De förra eller jordegarna hafva nemligen i sin fasta egendom ett föremål, hvars intecknande till hela sitt värde är åtminstone i ett hänseende en mera användbar form för kreditens anlåtande än hypotiseringen af lösegendomen kan vara. Ty fastighetspanten erbjuder just de förmåner, hvilka, på sätt i det föregående är antydt, förmånsrätten i lösegendom i följd af föremålets rörlighet och förytterlighet är ur stånd att lemna. I följd häraf är också antagligt, att fastighetsegaren, innan något användande af förlagsinteckning ifrågakommer, begagnat fastighetskrediten till dess yttersta gräns, och att bereda honom tillfälle att derutöfver genom erbjudande af förmånsrätt i den lösa egendomen inlåta sig i en skuldsättning, hvilken dessutom i många fall måhända komme att användas icke till egendomens förbättrande utan för att tillfredsställa böjelsen för kanske icke oundgängliga konsumtionsbehof, dem den personliga krediten icke vidare förmådde tillgodose, sådant kan icke ens för jordegaren sjelf medföra någon verklig fördel. I fråga om hvarje näring torde den ekonomiska regeln i

allmänhet hafva sin giltighet, att för en rörelses fördelaktiga bedrivande fordras, att densamma åtminstone till någon del är grundad på näringsidkarens egna tillgångar och att en rörelse, i synnerhet af större omfattning, som uteslutande eller nästan uteslutande bygges på främmande medel, för dess idkare medför stor våda och sällan erbjuder mera lofvande utsigt till framgång. Och att för jordegaren, om han skuldsatt sig till ett belopp, motsvarande fulla värdet af hans fastighet, gränsen för det fördelaktiga användandet af krediten i allmänhet blifvit uppnådd, kanske öfverskriden, derom vittnar erfarenheten, som lär att det i jordbruksfastighet och erforderliga inventarier nedlagda kapitalet väl endast med sällsynta undantag förmår lemna en afkastning, motsvarande, förutom ersättning för lefnadskostnaden och öfriga kostnader, räntan på en af jordegaren åsamkad skuld till lika belopp.

Till dessa skäl mot utsträckning af förlagsinteckningsinstitutionen till jordegarna komma ytterligare de allmänna, som vid flera tillfällen blifvit emot införandet af underpantssystemet anförda, nemligen att derigenom skulle ett starkt återhållande band blifva lagdt på jordegarens personliga kredit, att för låns beviljande inom kort skulle såsom vilkor kanske allmänneligen ända ned till egaren af den ringaste hemmansdel framställas yrkande om förlagsinteckning, och att, när, såsom väl också mer än en gång kunde inträffa, en låntagare tillintetgjort verkan af den säkerhet förlagsinteckningen antagits medföra, förtroendet till sådana fordringar med hvad de erbjöde icke skulle blifva synnerligen större än hvad af det personliga förtroendet ännu återstode. Men häraf skulle, under det afbräck den allmänna krediten tillfogats, verkningarna till och med för den välbergade jordegaren, hvilken väl någon gång kan vara i behof af ett tillfälligt lån, kunna blifva kännbara i det fall att han icke hade till hands en inteckning i sin fasta egendom.

Hvad åter vidkommer brukarne af annans jord, så måste väl erkännas, att då de endast med högst få undantag kunna hafva någon inteckning i fast egendom att erbjuda en långifvare, det för dem skulle vara en verklig fördel, om i stället därför ett annat sätt att lemna säkerhet för de lån, hvaraf de kunde vara i behof, blefve dem beredd. Äfven för denna klass af jordbrukare synes dock förlagsinteckningens nytta kunna sättas allvarligt i fråga. Otvifvelaktigt skulle nemligen förlagsinteckningsrättens utsträckning till dem medföra en väsentlig förminskning om ej ett tillintetgörande af deras personliga kredit, och på goda grunder är antagligt att detta för dem skulle utgöra en olägenhet, större än den fördel blefve, som i vissa fall vore med användandet af förlagsinteckning förenad. Deremot torde lagstiftningen ge-

nom en anordning, som tillika blefve jordegaren till gagn, med bättre utsigt till framgång kunna komma en arrendator eller brukare till hjälp vid tillfällena, då han saknar medel att sjelf anskaffa all den lösa egendom gårdsbruket kräver, nemligen genom att än ytterligare främja och trygga sådana i andra länder, der åkerbruksnäringen hunnit en högre grad af utveckling, ganska vanliga aftal, hvarigenom jordegaren till brukaren upplåter, på samma gång som sjelfva jorden, för dess häfdande nödiga kreatur, redskap och andra inventarier. Ett steg i denna riktning har i senare tid af den svenska lagstiftningen redan blifvit taget. Sedan nemligen genom 17 kap. 6 § Handelsbalken jordegare fått sig tillerkänd förmånsrätt i landbos lösören för afgäld af fast egendom, blef genom Kongl. Förordningen den 22 Oktober 1867 stadgadt, att hvad i nämnda lagrum vore föreskrifvet skall ega tillämpning jemväl i fråga om lega för kreatur, redskap och annat, som jordegaren lemnat landbon till egendomens bruk, der den lega ej längre stått inne, än i 17 kap. Jordabalken sägs, så ock om ersättning, der den gäldas bör, för hvad sålunda till landbon lemnadt blifvit. Komiterade hafva emellertid föreställt sig att till ytterligare underlättande af legouaftal mellan jordegare och brukare rörande lös egendom — aftal, hvilka till syfte och verkan hafva mycken likhet med aftal om förlag och således icke lära vara att anse såsom främmande föremål för Komiterades uppmärksamhet — jordegarens rätt till det lemnade förlaget skulle kunna än vidare betryggas; och är fördenskull uppgjort ett förslag till särskild förordning i nämnda hänseende, hvarom här nedan vidare skall förmälas.

*Förlagsin-  
teckningens  
användbarhet  
för handt-  
verke-  
rierna.*

Redan i det föregående hafva Komiterade haft tillfälle anmärka, hurusom den förr uppdragna gränsskilnaden mellan å ena sidan fabriker och manufakturer och å den andra de under skråordningen lydande handtverkerierna så småningom blifvit alltmera utplånad, till dess med Kongl. Förordningen den 18 Juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet de sista från skråsystemets tider härrörande skrankorna föllo. Men här af blifver dock, enligt Komiterades förmenande, ingalunda en gifven följd att lagstiftningen om förlagslån och förmånsrätt för dessa lån nu, mera än förr, lämpligen bör utsträckas till det industriella yrkeslifvet i dess helhet, utan afseende på den olika omfattning, hvori detsamma framträder. En dylik utvidgning synes Komiterade fastmera vara hvarken af något föreliggande behof påkallad eller ens önskvärd och för den allmänna krediten fördelaktig. Ty om än yrkeslifvet numera rör sig i helt andra och friare former än fordom, och om än det är en obestridlig sanning att, i den mån tekniken utvecklas, det egentliga handarbetet alltmera ersättes af maskinarbete, så

föreligger i allt fall — och måste af lätt insedda skäl alltid kvarstå — en bestämd och omisskännelig skilnad mellan det egentliga handtverket och den större, mera fabriksmessigt drifna industrien. Den mindre handtverkaren, framför allt den, som utför sina arbeten uteslutande eller till större delen på beställning, rör sig i allmänhet med ett ringa förlag, som hufvudsakligen är nedlagdt i de få och enkla redskap, han för sitt yrke använder, under det att fabriksidkaren för sin rörelse gemmenligen är i behof af kontanta medel till ganska betydligt belopp. Befinnes derföre handtverkaren i vida mindre grad än fabriksidkaren vara i behof af särskilda hjälpmedel för anskaffande af sitt förlagskapital, så lärer det ock kunna dragas i tvifvelsmål, huruvida en utsträckning af lagstiftningen angående förlag jemväl till den mindre handtverkaren, i händelse den medgåfves, kunde antagas blifva honom till verkligt gagn. Om nemligen den förmånsrätt, som lemnas i rörligt gods, hvilket lätteligen går ur hand i hand, till följd deraf alltid måste blifva af en i viss mån underordnad betydelse, så gäller detta uppenbarligen i den mest oinskränkta grad, då fråga är om den mindre handtverkaren, som oftast arbetar på beställning, vanligen ej innehar något större lager af färdiga arbeten och dessutom med största lätthet kan afyttra sina verktyg eller sjelf lemna orten, utan att sådant antagligen kommer till en mera allmän kännedom. Det kan derföre, synes det, icke utan fog ifrågasättas, huruvida den förmånsrätt, han i sina verktyg och andra föga värderika effekter vore i tillfälle att erbjuda, skulle i någon nämnvärd grad komma att öka förtroendet till hans vederhäftighet, eller om det icke fast hellre kan befaras att föreställningen derom, att en dylik förmånsrätt möjligen redan vore någon annan förbehållen, kunde hos den, till hvilken lånebehovet framställdes, verka obenägenhet att gå den yttrade önsksningen till mötes, helst den omgång och de kostnader, som blefve förenade med anskaffande af tillförlitlig upplysning om rätta förhållandet i omförmälda hänseende, kunde finnas väl stora i förhållande till en affär af så ringa betydenhet. Då det någon gång ordats om det mindre billiga uti att utestänga den mindre industrien från de med lagstiftningen om förlag afsedda förmåner, synes detta alltså hafva berott derpå, att tillräcklig uppmärksamhet icke egnats åt de olika förhållanden, hvarunder den större och den mindre industrien arbeta. Man kan slutligen med den erfarenhet, som vunnits om tillämpningen af förordningen den 20 November 1845 angående lösöre köp näppeligen värja sig för den farhågan att en utsträckning af förlagsinteckningsrätten till de mindre yrkesidkarne kunde blifva en ytterligare källa till rättsförvecklingar af hvarjehanda betänkligt slag, en farhåga, hvilken synes dess mera grundad, som det icke torde blifva

möjligt att i fråga om förlagsinteckning föreskrifva enahanda formaliteter, som vid lösöreköpen äro stadgade.

Det har med afseende å hvad nu blifvit anfördt synts Komiterade, att en sund lagstiftning om förlag för det egentliga yrkeslifvet betingar, å ena sidan att icke någon art af yrkesindustri utestänges från rättigheten att genom inteckning i lös egendom erbjuda den säkerhet, som deri kan ligga, men att å andra sidan för hvarje sådan art af industri rättigheten icke utsträckes utöfver det område, der densammas begagnande kan vara nyttig eller behöflig.

Då Komiterades uppgift sålunda varit att i fråga om de icke särskildt nämnda inrättningarne till beredande och förädling af råämnen uppdraga en gränslinie emellan den näringsrörelse, å hvilken stadgandena angående förlag skulle ega tillämpning, och den rörelse, för hvilken dessa stadganden ej äro afsedda hafva Komiterade med hänsyn till beskaffenheten af gällande lagstiftning angående skyldigheten att föra handelsböcker trott detta syftemål lämpligast kunna uppnås derigenom att rättigheten att utställa förlagsinteckning utsträcktes, utöfver idkarne af de industrier, för hvilka det redan är medgifvet, allenast till dem, hvilka öfver sin rörelse skola enligt lag föra dylika böcker. Genom ett dylikt stadgande komma, i likhet med hvad allt hittills varit händelsen, de egentliga handtverken att falla utom området för den ifrågasatta lagstiftningen.

Efter dessa allmänna anmärkningar torde Komiterade få öfvergå till en redogörelse för grunderna till de föreslagna särskilda bestämmelser, som i ett eller annat hänseende afvika från bestående lag.

### I. *Förslag till förordning angående förlagsinteckning.*

Enligt nu gällande lagstiftning är inteckning den rättsliga åtgärd, genom hvilken förmånsrätt för förlagslån uppkommer, och Komiterade finna icke anledning att ifrågasätta någon ändring häri. I afseende å de särskilda bestämmelserna i förslaget hafva Komiterade så nära, som de i viss mån olikartade-förhållandena medgifvit, följt stadgandena rörande inteckning i fast egendom. För de afvikelser, som i följd af förlagsinteckningens egendomliga beskaffenhet i ett eller annat hänseende skett, skola Komiterade här nedan korteligen redogöra.

#### 2 §.

Komiterade hafva i denna § föreslagit, att förlagsinteckning, hvar helst låntagaren än drifver sin rörelse, alltid skall sökas vid Rådstufvu-

rätt. Härmed afses att åt ärenden af ifrågavarande beskaffenhet bereda den skyndsamma handläggning, deras natur kräfver, och hvilken de, med tillämpning af det för inteckning i fast egendom gällande stadgande i fråga om forum, endast undantagsvis kunde erhålla, helst när rörelsen, såsom icke sällan, synnerligast beträffande stora bruksegendomar inträffar, idkas vid flere smidesverkstäder, masugnar och grufvor inom olika tingslag eller härad. Att i de mera sällsynta fall, då ett bolag eller en näringsidkare drifver sin rörelse i särskilda städer eller län, inteckning skall vid mera än en Rådstufvurätt sökas, synes icke böra blifva till nämnvärd olägenhet. Någon allmänt gällande föreskrift att inteckning af förlagsfordran skall ske vid domstolen i den ort, der rörelsen drifves, förefinnes ej heller för det närvarande, då det är Kommerkollegium, som det tillhör att bevilja sådan inteckning på grund af bruksegares eller bruksidkares förskrifning, och, såsom i det föregående är anfördt, hos myndigheter, der ansökning om inteckning för förlag, lemnadt till drifvande af fabriksrörelse å landet, blifvit anhängiggjord, i saknad af uttryckliga lagbestämmelser meningsskiljaktighet uppstått derom, huruvida det tillhör Häradsrätt eller Magistrat i närmaste stad att ansökningen upptaga. Då i vissa fall bristande kännedom kan hos vederbörande förefinnas och någon gång en verklig osäkerhet äfven råda, huruvida en å landet anlagd fabrik är belägen närmare den ena än den andra af två grannstäder, torde det stadgande icke sakna skäl, att inteckning för förlag till rörelse af beskaffenhet, som i 1 § är sagd, skall, då rörelsen drifves på landet eller i stad, der Rådstufvurätt icke finnes, sökas vid Rådstufvurätten i den stad, der länsstyrelsen har sitt säte. Den Rådstufvurätt, hvilken det skulle tillhöra att upptaga inteckningsansökning, kommer emellertid icke att sakna erforderlig och tillförlitlig kännedom om tillvaron eller arten af den industriella anläggning, hvarå ansökningen har afseende, då, såsom i 3 § föreskrifves, bevis och intyg derom skola vid Rätten företes.

### 3 §.

Ursprungligen ansågs förläggaren såsom bolagsman eller medintressent i det företag, hvilket han understödde med sitt kapital, vare sig att detta bestod i penningar, viktualier eller råämnen. Vid sådant förhållande var det i sin ordning och äfven nödvändigt att emellan förlagsman och förlagstagare upprättades ett formligt kontrakt, innefattande kontrahenternas ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, och då förlagsmannen så att säga deltog i affären och iklädde sig samma risk som näringsidkaren, kunde det icke finnas obilligt att

han tillförsäkrade sig andel i den påräknade vinsten — något som vanligen skedde genom förskrifning af högre ränta. Med hänsyn härtill var så väl i äldre författningar som i åtskilliga af de under senare tider framställda förslag till förordning angående förlagslån medgifvet eller förordadt undantag från eljest gällande förbud mot förskrifning af högre ränta än den i lag bestämda. Andra förhållanden hafva inträdt. De fall lära numera vara högst sällsynta, då förlag lemnas i annan form än reda penningar och i det forna förlagskontraktets ställe har så godt som alltid trädt en enkel förskrifning. Komiterade hafva derföre icke trott det böra såsom vilkor för meddelande af förlagsinteckning fordras, att ett ordentligt förlagskontrakt för domstolen uppvisas, och detta desto mindre, som det redan nu i allmänhet torde tillgå sålunda, att den, som är i behof af förlagsmedel, utställer en skuldsedel på det belopp, behofvet anses kräfva, derför söker inteckning, och först sedermera, med erbjudandet af hypoteket, inleder underhandlingar med kapitalisten eller penningeanstalten.

Beträffande åter frågan om en särskild räntefot för förlagslån, högre än den eljest tillåtliga, så är det väl obestriddigt att det särskilda slag af hypotek, långgifvaren för dylika lån skulle använda, icke i och för sig medför all den säkerhet, som en långgivare må finna önskelig och att derföre en högre räntevinst än den vanliga billigtvis kan af långgifvaren fordras. Men då de penningeinrättningar och enskilde affärsmän, hvilka bland föremålen för sin finansiella verksamhet upptaga näringarnes försträckande med erforderliga förlagsmedel, icke lära underlåta att taga i noga betraktande förlagssökandens förmåga i öfrigt att göra rätt för sig, hafva Komiterade, med afseende jemväl derpå att för förlags åtnjutande särskilda vilkor vanligen aftalas, icke funnit skäl att för ifrågavarande lån tillstyrka något undantag från lagens allmänna stadganden hvad räntesatsen angår. — Då förlagsinteckning icke medför något annat än förmånsrätt till viss egendom för den händelse att långgifvaren råkar i konkurs, blir det af synnerlig vigt att, innan inteckning beviljas, så vidt möjligt är utröna, huruvida låntagaren verkligen utöfvar den rörelse, med afseende hvarå inteckningen sökes. Af sådan anledning och för att förebygga möjliga missbruk, hafva Komiterade trott sig böra föreslå, ej mindre att förskrifningen skall innehålla uttryckligt förklarande att försträckningen utgör förlag för viss uppgifven rörelse jemte uppgift om stället, der denna drifves, än ock att det vid ansökningen bör åligga sökanden visa, att förlagstagaren verkligen utöfvar den rörelse, som i förskrifningen uppgifves.



## 4 §.

Att ärenden rörande förlagsinteckning intagas i det protokoll, som skall föras öfver inteckningar i fast egendom, hafva Komiterade, i betraktande af de båda rättsinstitutens skilda natur, icke ansett lämpligt, desto mindre som numera inteckningsprotokollet skall motsvaras af en särskild fastighetsbok; och är derföre föreslaget upprättandet af ett särskildt protokoll för förlagsinteckningar.

## 7—9 §§.

I fråga om förnyelse, dödande och postposition af förlagsinteckning förekomma i nu gällande författningar icke några bestämmelser. Då emellertid ej mindre nödigt är att förlagsinteckningar inom viss föreskrifven tid varda förnyade, på det att icke allt för stor svårighet måtte uppkomma vid meddelande af bevis angående de inteckningar, som med afseende å hvarje inrättning kunna vara gällande, än och lämpligt torde vara att uttrycklig föreskrift om dödande och postposition af förlagsinteckningar gifves, hafva i dessa §§ upptagits de stadganden, som i nämnda hänseende synts erforderliga.

II. *Förslag till förordning angående förändrad lydelse af 17 kap. 7 § Handelsbalken.*

Enligt Kongl. förordningen den 24 Februari 1748 kunna egare till grufvor af vissa ädlare metaller och mineralier såsom hypotek för erhållet förlagslån äfven förskrifva sjelfva grufvan med dess åbyggnader. Väl är det en sanning, att grufvor ännu af lagstiftningen betraktas såsom lös egendom; men då det förslag, som till näringsidkare lemnas, så väl enligt äldre författningar förklaras böra hafva, som genom den nu föreslagna förändringen skulle få till ändamål att befrämja den industriella rörelsens drift och dess förbättring, men ingalunda att användas för förvärfvande af den egendom, der rörelsen kommer att bedrivas, och en förlagsgifvare således ej heller synes böra erhålla förmånsrätt i denna egendom, hafva Komiterade ansett ifrågavarande endast för vissa grufvor gällande stadgande icke böra bibehållas, en åsigt, som äfven funnit ett uttryck både i det förslag till förändrad lagstiftning om förslag, som Kongl. Maj:t till Rikets Ständer aflåtit, och i de flera förslag, som eljest varit till pröfning af representationen hemställda.

Ibland Komiterade har äfven varit ifrågasatt, huruvida förmånsrätt för förlagslån må medgifvas i de till verket eller inrättningen hörande byggnader i de fall, då dessa äro att såsom lösegendom betrakta, d. v. s. då de äro belägna å annans grund. I motsatt fall eller då samma person har eganderätten till både grunden och byggnaderna, i hvilken händelse de senare äro att anse såsom adpentinenser till grunden samt tillhörande den fasta egendomen, utgöra byggnaderna föremål för fastighetsinteckning, och egaren kan genom en sådan tillgodogöra sig den realsäkerhet, byggnaderna i förening med grunden erbjuda.

Då emellertid industriella byggnader, äfven när de ligga på främmande grund, någon gång kunna vara af högt värde, skulle en bestämmelse, sådan som den här ofvan ifrågasatta, derest den annars ej mötte allvarsamma hinder, understundom i ej ringa mån förstärka inteckningssäkerheten. Vid bedömande af den föreliggande frågan bör dock till en början anmärkas, att de fall, der mera värderika industriella byggnader blifvit uppförda utan att byggnadernas egare förvärfvat sig eganderätt jemväl till den mark, hvarå de blifvit uppförda, utan tvifvel endast mycket sällan förekomma, samt att ett lagstadgande i detta ämne icke heller af någon, på hvars rätt eller fördel ett sådant kunnat utöfva inflytande, blifvit påkalladt, hvilket lärer kunna tjena till bevis, att något egentligt behof deraf icke förefinnes. Men hvad än mera förtjenar uppmärksamhet är, att den förmånsrätt i dylika byggnader, som skulle grundas på förlagsinteckning, i sjelfva verket, änskönt byggnaderna tyckas böra erbjuda större säkerhet än rörlig lösegendom, skulle blifva af ganska tvifvelaktigt värde. Förgätas må nemligen icke den ofvan anmärkta omständigheten att, om eganderätten till byggnaderna och grunden sammanfaller i en hand, de förra icke vidare kunna betraktas såsom lös egendom, utan måste anses utgöra en del af eller ett adpentinens till fastigheten. Men häraf torde dock icke följa, att en förlagsgifvare skulle finna med rättvisa och billighet öfverensstämmande att den förmånsrätt i byggnaderna, han genom i laga ordning tillkommen inteckning undfått, skall, icke derigenom att förlagstagaren afhändt sig byggnaderna, utan till följd deraf att han blifvit egare jemväl till den jord, hvarå de äro uppförda, gå förlorad och förmånsrätten i stället öfverflyttas till de personer, som innehafva inteckning i fastigheten, ehvad dessa inteckningar äro äldre eller yngre än förlagsinteckningen. Stadgandet skulle således utan tvifvel gifva anledning till förvecklingar och såsom säkra ansedda beräkningar mången gång blifva gäckade. Med hänsyn härtill och då det emot beviljande af förlags-

inteckning i grufvor anförda skäl äfven i viss mån torde hafva tillämplighet å denna fråga, hafva Komiterade ansett sig sakna skäl att föreslå utsträckning af förmånsrätten till byggnader och verkstäder uppförda på annans grund. — Uti dessa delar hafva Komiterade sålunda anslutit sig till de bestämmelser, som förekomma uti tidigare förslag i ämnet, och jemväl i öfrigt hafva dessa blifvit af Komiterade i hufvudsak följda. Att medgifva förmånsrätt i fordringar för till arbetarne lemnade förskott mötte, som förut är nämndt, betänkligheter vid riksdagen 1847—1848. Men då, särskildt vid bergsbruk och grufverörelse, dessa förskott ofta äro ganska betydande och gemenligen utgöra en del af det kapital, som näringsidkaren af sin förläggare emottagit och förlagstagaren sedermera i sin ordning lemnat sina arbetare såsom en art förlag, har det synts Komiterade fullt befogadt att förmånsrätten utsträcker jemväl till sådana fordringar.

Vår lagstiftning saknar, såsom bekant, utförligare bestämmelser rörande skilnaden mellan fast och lös egendom — ett förhållande, som ofta ledt till stridiga tolkningar af hvad som är att till det ena eller andra slaget hänföra. I all synnerhet pläga svårigheter möta, då det ifrågakommer att afgöra hvad som vid industriella anläggningar bör räknas till fast egendom eller anses såsom löst gods. Ehuru det sätt, hvarpå denna fråga kan vinna sin lösning, måste utöfva ett ingalunda obetydligt inflytande på en förläggares rätt, är frågan dock af den omfattning, att dess besvarande icke lärer tillhöra den undantagslagstiftning, som har till föremål ordnandet af förhållandena emellan förläggare och förlagstagare, och Komiterade lära fördenskull i afseende derå böra inskränka sig till det uttalande, att, om genom noggranna och tydliga bestämmelser, införda å sin rätta plats i lagen, all tvekan i förenämnda ämne kunde förebyggas, sådant vore till synnerlig fördel äfven hvad angår förlagsinteckningar.

### III. *Förslag till förändrad lydelse af 1 § i Kongl. Förordningen den 16 Juni 1875.*

Då, såsom i det föregående blifvit nämndt, enligt förslaget till förordning om förlagsinteckning dylika inteckningar skola införas i ett särskildt protokoll, erfordras en föreskrift derom i den författning, som upptager de ärenden, öfver hvilka särskilda protokoll skola föras.

### IV. *Förslag till förändrad lydelse af 2 § Konkurslagen.*

Enligt hvad redan förut blifvit antydt anfördes af Lag-Utskottet vid riksdagen 1865—1866 såsom den hufvudsakligaste verkan af under-

pantsinstitutionen, sådan den då blifvit föreslagen, att fordringen utan afseende derå, att den ej i och för sig vore förfallen, ändock skulle uttagas ur panten, när densamma utmättes för annan gäldenärens skuld, på samma sätt som enligt gällande lagstiftning förhålles med likvid af gäld, som är in-tecknad i utmätt fastighet.

Nu låter det visserligen ej förneka sig att, då, såsom förhållandet tvifvelsutän i de flesta fall är, förlagsförbindelsen förfaller till betalning först efter någon tids uppsägning, förläggaren enligt gällande lag kan löpa fara att se det gods, hvori honom tillförsäkrats förmånsrätt, innan tiden för gäldande af hans fordran är inne användas till betäckande af andra, icke prioriterade, men till betalning förfallna fordringar. Det kan därför med rätta synas obilligt, om icke en utväg beredes honom att i dylikt fall, d. v. s. vid utmätning, genom gäldenärens försättande i konkurs inom sådan tid, att utmätningens verkan förfaller, skydda sin rätt gent emot utmätningssökanden. Mången gång skulle dock de i Konkurslagen intagna bestämmelser om de fall, i hvilka på borgenärs yrkande gäldenär skall blifva i konkurs försatt, icke härtill lemna honom någon utväg. Komiterade hafva därför ansett nödigt föreslå ett stadgande af innehåll, att förlagsman, som för sin fordran eger in-teckning, städse är berättigad att, då egendom, hvori han på grund af in-teckningen skulle njuta förmånsrätt, utmätes, söka gäldenärens försättande i konkurs, hvilket stadgande lämpligen synes kunna inrymmas såsom ett moment i 2 § Konkurslagen. Genom en dylik bestämmelse torde en af de väsentligaste fördelar, som varit afsedda att vinnas med underpantsinstitutionen, äfven med förlagsin-teckningen blifva uppnådd.

#### V. *Förslag till förordning om vissa legoaftal angående kreatur.*

I det föregående hafva Komiterade haft tillfälle uttala den åsigt att, ehuru förlagsinstitutionen ej synes lämpligen böra till idkare af landbruksnäringen utsträckas, likväl önskligt vore, att vissa bestämmelser blefve i lagstiftningen införda, i syfte att, i högre grad än med nu gällande lag är förenligt, betrygga jordegares rätt till de inventarier han vid utarrenderandet af sin jord kan vilja lemna åt arrendatorn. Förslag i sådan riktning har äfven vid 1867 års riksdag blifvit gjordt, då genom väckt motion hemställdes att i då gällande Utsökningsbalk måtte införas ett stadgande af följande lydelse:

“Inventarier, af hvad slag de vara må, så ock utsäde och foder, som jordegare till arrendator öfverlemnad, få icke, så länge legoaftalet

räcker, utan båda kontrahenternas medgifvande, från egendomen skiljas eller för gäld i mät tagas“.

“Förteckning deröfver med åsatt värde skall vid legoaftalets uppgörande eller vid arrendets tillträdande upprättas och af båda kontrahenterna undertecknas samt en bestyrkt afskrift deraf till exekutor aflemnas att af honom förvaras“.

Till stöd för detta förslag erinrade motionären, hurusom enligt gällande lag det vore föga tillrådligt att låta inventarier åtfölja ett arrende, enär icke någon säkerhet gäfves, att icke inventarierna — de der under tidens lopp försletos och utbyttes mot nya, hvilka icke iklädde sig de förras egenskap af jordegarens tillhörighet — snart nog kunde tagas i mät för arrendatorns gäld till annan person; samt att å andra sidan icke heller arrendatorn, äfven om han genom inteckning förvarat sin arrenderätt, kunde ega trygghet att ju icke de kreatur och redskap, förutan hvilka till äfventyrs hela arrendet skulle blifva värdeöst för brukaren, ginge i mät till betäckande af jordegarens gäld.

I det utlåtande, Lag-Utskottet afgaf öfver denna jemte åtskilliga andra frågor rörande ordnandet af jordegares och arrendators ömse- sidiga rättsförhållanden, anmärker Utskottet att, om än det icke syntes böra ifrågasättas att åter upplifva den i 10 kap. 5 § Giftermålsbalken, sådan denna § lydde i 1734 års lag, antydda grundsats, enligt hvilken inventarier betraktades såsom adpertinenser till fast egendom, det dock, i betraktande af det ojemförligt högre värde inventarierna på åkerbruksindustriens nuvarande ståndpunkt egde emot förr, kunde anses välbetänkt att i någon mån inskränka sådan lösegendoms rörlighet; att en början härtill utan våda syntes kunna ske genom att vid jordbruksinventariers tillgänglighet för egarens eller arrendatorns borgenärer fästa det vilkor, att inventarierna ej finge, så länge legoaftalet räckte, skiljas från den jord, hvartill de hörde, såvida ett tillförlitligt och allmänt tillgängligt vitnesbörd funnes om mängden och beskaffenheten af de arrenderade inventarierna; att beträffande jordegarens borgenärer — af hvilka de, som hade inteckning framför arrendatorn, finge hvarken bättre eller sämre rätt, och de åter, framför hvilka arrendatorn medelst inteckning af sitt kontrakt beredt sig företräde, icke skäligen kunde göra anspråk på att tillgodnjuta betalning på ett sätt, som kränkte hans nyttjanderätt — skilnaden blefve allenast den, att de måste söka betäckning för sina fordringar genom utmätande jemväl af sjelfva fastigheten, i stället att hålla sig till lösegendomen allena, samt att å andra sidan brukarens fordringsegare endast så till vida komme i förändrad ställning, att de icke annorlunda än i sammanhang med utmätning af

arrendatorns nyttjanderätt till den af honom brukade egendomen kunde få sina fordringar betäckta med inventarierna.

I detta syfte framlade Utskottet förslag till en författning af denna lydelse:

“Vill jordegare, som sin fasta egendom till brukning åt annan upplåtit, äfven lemna honom kreatur, redskap och annat till egendomens bruk, göre derå förteckning med utsatta värden. Den förteckning skall af begge underskrifvas och en bestyrkt afskrift deraf ingifvas till kronofogde å landet eller magistrat i stad att förvaras. Ej må sedan de lösören, eller hvad i stället därför sättes, för gäld i mät tagas, så länge legoaftalet räcker“.

Vid ämnets behandling inom Kamrarne anmärktes, bland annat: att, så länge samma inventarier, som af jordegaren lemnats arrendatorn till brukning, funnes qvar, de icke kunde utmätas för arrendatorns gäld, enär han ej vore egare till dem; och att å andra sidan då all utmätning skulle ske utan förfång af den rätt, annan till gäldenärens gods egde, arrendatorns nyttjanderätt till inventarierna icke finge föringras genom deras utmätning för jordegarens gäld; att för det fall att arrendatorn satt andra inventarier i stället för dem han af jordegaren mottagit, den föreslagna författningen innehölle ett betänkligt undantag från allmänna rättsgrundsatser i vår lagstiftning; samt att de föreslagna stadgandena måste leda till orättvisa och obillighet mot tredje man, i det att jordegare och arrendator genom ett enkelt aftal sins emellan skulle kunna undanhålla sina borgenärer den förnämsta lösejendomen. Slutligen påpekades äfven att uttrycket “kreatur, redskap och annat till egendomens bruk“ vore allt för vidtomfattande och kunde lemna rum för hvarjehanda missbruk. — Oaktadt de sålunda framställda anmärkningarne blef förslaget antaget af Första Kammaren, hvaremot detsamma, efter föregången återremiss, af Andra Kammaren förkastades.

Så länge den vanligaste formen för upplåtelse af nyttjanderätt till jord var hälftenbruk, gjorde sig en lagstiftning i det syfte, hvarom här är fråga, icke så känbar. — Numera deremot, sedan arrendeaftalet iklädt sig en annan gestalt och jordens kultur genom tekniska uppfinningar och förbättrade metoder ernått en förr ej anad utveckling, hafva förhållandena blifvit väsentligen förändrade. Af särskild betydelse är härvid det allmänna tänkesättets omissskänneliga rigtning att, till fromma för jordens skötsel, i stället för sönderstyckning af jorden till torpare utlägga den i större områden, hvilka upplåtas åt verkliga arrendatorer. En blick på de länder, der jordbruksindustrien är längst framskriden, visar emellertid att i vårt land ännu mycket återstår ogjordt i detta

hänseende, och det lär derföre, såsom Komiterade ofvan anmärkt, erkännas såsom synnerligen önskligt, att, så vidt ske kan med bibehållande af nödig öfverensstämmelse med de grundsatser, på hvilka vår lagstiftning i öfrigt hvilat, äfven genom lagstiftningen söka främja utvecklingen af en verklig arrendatorsklass. Ett af de viktigaste stegen i denna riktning är otvifvelaktigt att befrämja och betrygga aftal emellan jordegare och arrendator i fråga om nyttjanderätt till de för jordens bruk nödiga inventarier, som tillhöra jordegaren.

Granskar man närmare det förslag i ämnet, som af 1867 års Lag-Utskott framlades, vill det synas, som om detsamma lede af en viss obestämdhet. Det innehåller nemligen att, om jordegare i sammanhang med upplåtelse af jord och under iakttagande af vissa formaliteter lemnar brukaren eller arrendatoren kreatur, redskap och annat till egendomens bruk, dessa lösören eller hvad i stället derföre sättes skola vara fredade för utmätning, så länge legoaftalet räcker. Frågan huruvida det, som blifvit satt i stället för den lemnade lösa egendomen, skall anses tillhöra jordegaren eller arrendatorn, hvilken fråga dock alltid måste blifva den ur juridisk synpunkt viktiga och bestämmande, är icke, åtminstone icke direkt, genom förslaget löst, och sjelfva bestämmelsen, att icke heller dessa nytillkomna lösören få under arrendetiden tagas i mät för någöndera kontrahentens — jordegarens eller arrendatorns — gäld, synes hvilat på en ej fullt klar uppfattning af eganderättsförhållandet i föreliggande fall. Det må vara tvifvelaktigt hvilken vid upplåtelse af en egendomscomplex (universitas rerum), t. ex. en ladugård, är rätter egare af det, som sättes i stället för det som afgått; men *någon* måste det dock vara, och för dennes gäld skall, enligt allmänna rättsprinciper, hans egendom kunna af borgenärerna tillgripas. Om eganderätten är inskränkt och begränsad af ett nyttjanderättsaftal och om vid egendomens utmätning och försäljning ett förut lagligen ingånget och genom besittning offentligvordet nyttjanderättsaftal af köparen måste respekteras, så är detta något, som icke inverkar på frågan om eganderätten till godset eller på rättmätigheten af detsammes utpantning för egarens gäld med den inskränkning eller begränsning, som af nyttjanderättsaftalet kan betingas. Den oklarhet, hvarmed i förenämnda hänseende Utskottets förslag är behäftadt, måste, såsom ock inom Riksdagen anmärktes, leda till vådliga praktiska följder, i ty att den öppnar en utväg för kontrahenterna att, kanske för en lång följd af år, ömsesidigt undandraga sina borgenärer det gods, som nyttjanderättsaftalet afser.

Vid hvarje försök till lagstiftning i antydda riktningen måste det derföre, enligt Komiterades uppfattning, fasthållas såsom ett oeftergif-

ligt vilkor, att frågan om eganderätten till de lösören, hvarom fråga är, klart och bestämdt löses. Uppgiften blir således att bestämma i hvad mån dessa af arrendatorn anskaffade lösören skola anses med eganderätt tillhöra jordegaren. Är denna fråga en gång löst, då är af sig sjelft klart att arrendatorns egendom ej kan tagas i mät för jordegarens gäld eller omvänt, men att å andra sidan hvar för sig med sin egendom måste svara för sin gäld, en rättssats, hvars riktighet — Komiterade tillåta sig upprepa det — ingalunda upphäfves deraf, att jordegarens dispositionsrätt öfver viss lösegendom må blifva inskränkt genom ett nyttjanderättsaftal, hvars verkan vid utmätning kommer att prövas och afgöras efter allmänna rättsregler.

Lag-Utskottets ofvananmärkta förslag torde emellertid kunna antagas hafva afsett, att "kreatur, redskap och annat, som till egendomens bruk hörer" skulle till ett värde, lika med det å den ifrågasatta förteckningen upptagna, under arrendetiden anses höra jordegaren till, änskönt de af honom lemnade kreaturen eller lösörepersedlarne till större eller mindre del icke funnes i behåll. Såvidt Komiterade förmå inse, är dock den utsträckning Utskottet sålunda gifvit åt sitt förslag ur flera synpunkter betänklig. Det kan till en början ifrågasättas, huruvida meningen varit att för hvad som kunde brista i ett slag af egendom, t. ex. kreatur, medgifva equivalent i t. ex. redskap eller utsäde o. s. v. Om i det sammanhang, hvarom här är fråga, till följd af sakens natur det ej låter sig göra att fästa eganderätten vid vissa individuellt bestämda föremål af en viss art, så lär dock en så fullständig obestämdhet, som Utskottets förslag innebär, vara något för eganderättsbegreppet alltför främmande för att befinnas antagligt, och utan tvifvel skulle det möta högst betydande svårigheter för en utmättningsman att, då någon inskränkning, åtminstone till visst slag af gods, icke förefunnes, genom värdering utröna hvad eller huru mycket af den befintliga lösegendomen hörde jordegaren till.

Men äfven förslaget utsträckning till redskap och andra inventarier, synes i och för sig gifva anledning till vissa inkast. Förhållandena kunna nemligen vara sådana, att det blir ytterst vanskligt att afgöra hvad af det nya må anses vara satt eller böra sättas i stället för det förbrukade; det kan och måste ofta nog, i synnerhet då tiden för arrendeaftalet är något längre, inträffa att efter de enklare redskap, som af jordegaren lemnats, kommit andra, efter åkerbruksindustriens utveckling lämpade, dyrbara maskiner och redskap. Men att under sådana förhållanden med full rättvisa och sakkännedom bestämma i hvad mån och till hvilken omfattning jordegaren i stället för de för-



åldrade och förslitna redskapen förvärfvat sig eganderätt till det nya, torde blifva en alltid svårlöst, mången gång nästan olöslig uppgift.

I fråga om kreatur är förhållandet deremot ett annat. En hjord kreatur, t. ex. en ladugård, så att säga kompletterar sig sjelf, fyller uppkomna luckor genom naturlig afvel och kan derföre under individernas vexling betraktas såsom ett kontinuerligt helt. Då nu den ursprungliga stammen var jordegarens tillhörighet, och enligt allmän regel afkomsten af ett föremål tillfaller dettas egare, så följer deraf, att ladugården, kreaturshjorden, åtminstone så länge den hålles vid oförändradt antal och omfattning genom sjelfaffing, bör tillhöra jordegaren. En tillämpning af denna regel äfven för den händelse, att kreatur från andra håll inköpas, synes vara en lätt och naturlig utsträckning af sistnämnda grundsats, hvilken ock återfinnes flerstädes i den utländska lagstiftningen. Så förekommer i den franska Code civil kontrakter af ifrågavarande art emellan jordegare och arrendator under benämningen "cheptel donné au fermier" eller "cheptel de fer". Ett dylikt kontrakt innebär, att jordegaren till arrendatorn, i sammanhang med jordupplåtelse, öfverlemnar ett visst antal kreatur efter värdering, med förbehåll att kreatur till lika värde skola af arrendatorn återställas till jordegaren (art. 1821). Jordegaren bibehåller alltså sin eganderätt till stamhjorden. Arrendatorn ikläder sig risken äfven för olycksfall, men eger deremot njuta all afkomsten under arrendetiden (art. 1822—1825). I händelse arrendatorn råkar i konkurs, eger jordegaren rätt att såsom sin egendom uttaga en hjord kreatur till lika värde med den han till arrendatorn lemnat. — En motsvarighet till cheptel de fer återfinnes i tyska civilrätten under benämningen "Eisernviehvertrag".

På sålunda anförda grunder synes Komiterade ett rättsinstitut af ofvan angifna beskaffenhet i fråga om kreatur med fördel kunna införas i vår lagstiftning, dervid Komiterade, då kreaturen i allmänhet torde representera det största värdet af de inventarier, som vid jords utarrenderande kunna komma att till arrendatorn öfverlemnas, föreställt sig att genom möjligheten för jordegaren att bibehålla eganderätten till dessa, oberoende af inträffad omsättning, det väsentligaste behovet i förevarande afseende med fog torde kunna anses fylldt.

För att andra, på hvilkas rätt afslutandet af dylikt aftal kunde komma att utöfva någon inverkan, icke om tillvaron deraf måtte lemnas i okunnighet, synes dock åt aftalet böra gifvas offentlighet och Komiterade hafva af sådan anledning föreslagit att ifrågavarande aftal inom kort tid efter deras uppsättande i skrift skola företes hos utmätnings-

mannen i orten samt derefter ingifvas till domstol i orten för intagande i dess protokoll angående bouppteckningar, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp, genom hvilka bestämmelser kännedomen om tillvaron af ett dylikt aftal synes blifva tillräckligt spridd.

---

## Särskildt yttrande

af

**Grefve Knut Posse.**

Då den af Komiterade i allmänhet uttalade regel, att skyldighet att föra handelsbok bör åligga hvar och en, som skall åtnjuta fördelen att få i sin rörelse lemna förlagsinteckning, kan jag ej finna någon orsak att längre befria idkare af grufvedrift och bergsmannahandtering från denna skyldighet, helst Komiterade på goda grunder ansett dessa idkare, fortfarande som hittills, böra åtnjuta rättigheten att i sin rörelse lemna förlagsinteckning.

För att åtnjuta en sådan undantagsfördel i motsats till åtskilliga andra näringsidkare, anser jag den ringaste fordran, som kan uppställas, derföre vara, till säkerhet för förlagsgifvaren, att förlagstagaren åtminstone har skyldighet att föra ordentlig bok och afräkning.

På dessa grunder får jag tillstyrka att den för idkare af grufvedrift och bergsmannahandtering i 2 § af Kongl. Förordningen den 4 Maj 1855 medgifna undantagsställning från skyldighet att föra handelsbok må upphävas och att 1 § i förslag till förordning angående förlagsinteckning må erhålla följande förenklade lydelse:

“Gifver någon förlag till idkare af så beskaffad inrättning för beredning eller förädling af råämnen, att handelsböcker öfver rörelsen föras skola, och varder förlaget intecknad i den ordning här nedan stadgas; njute förlagsman sedan för sin fordran den förmånsrätt, som i 17 kap. Handelsbalken sägs.“

Hittills har, som Komiterade anfört, en viss del af grufegare haft rättighet att lemna sjelfva grufvan som säkerhet för förlagsinteckning, under det en del grufegare ej haft det; för min del kan jag ej annat än inse, att det skulle vara till fördel så väl för förlagsgifvaren som äfven för förlagstagaren, då han ej eger att på annat sätt kunna pantsätta denna egendom, att en sådan rätt qvarstode, men utsträcktes till samtliga grufvor.

Äfven en annan art af lös egendom anser jag hafva, för så väl förlagsgifvaren som förlagstagaren, ett ganska stort värde att lemna som säkerhet för förlagslån, nemligen: *byggnader, som af förlagstagaren egas, men ligga på annans grund, fast den på viss tid upplåten är.*

Det hufvudsakliga skälet Komiterade mot denna rättighet anført är, att denna egendom, om husegarerätten och grundegarerätten i en hand sammanföle, skulle från löseegendom öfvergå till fast egendom och sålunda den lemnade förlagsinteckningen deri kunna blifva af intet eller tvifvelaktigt värde. Denna anmärknings rättighet kan ju icke bestridas, men då man omöjligen i *något* fall kan påstå att en pant af förlagsinteckning med hvad deri är föreskrifvet kan hafva, i hvad fall som helst, ett absolut värde, utan blott det värde, som kan skänkas åt låntagarens redbarhet och personliga egenskaper och förmåga, hvarvid som en yttersta gräns lemnats rättighet att i händelse af konkurs, bereda förlagsgifvaren fördelen af företrädesrättighet i det pantförskrifna, så torde denna egendom af eget hus på annans grund i likhet med grufvor vara ett ganska värdefullt objekt för pantsättning, helst intet annat sätt derfor finnes och nu mera det ej är så sällsynt att byggnader af detta slag ifrågakomma.

Då på förlagsgifvarens rätt det emellertid äfven kan inverka, om den rörelse, för hvilken han lemnat förlag, drifves i byggnader, som äro af förlagstagaren hyrda, enär egaren till dessa hus fortfarande kommer att åtnjuta bättre rätt, vid händelse af konkurs, än förlagsgifvaren, likasom vid den händelse att rörelsen drifves i förlagstagarens egna hus, men på annans grund, anser jag att, ehvad dessa senare hus äro särskildt pantförskrifna eller icke, upplysning bör lemnas derom ovilkorligen åt förlagsgifvaren och att sålunda denna uppgift må finnas intagen bland de upplysningar, som skola finnas i den handling, hvarpå förlagsinteckning äskas.

På grund af hvad sålunda är anfördt, får jag dels föreslå:

följande förändrade lydelse af 3 § i förslag till förordning angående förlagsinteckning:

“Vid ansökan om förlagsinteckning skall till Rätten ingifvas i hufvudskrift den handling, på grund hvaraf inteckning äskas; skolande handlingen innehålla så väl uttryckligt erkännande af försträckningens egenskap af förlag för viss uppgifven rörelse jemte uppgift om stället, hvarest denna drifves, och om det är i egen lägenhet, vare sig på egen eller annans grund eller i hyrd lokal; som ock af vittnen styrkt medgifvande att förlagsinteckning tagas må“ (för resten lika med Komiterades förslag);

och dels följande förändrade lydelse af 7 § 17 kap. Handelsbalken:

“Hafver någon — — — för det äldre. Gifver någon förlag till idkande af så beskaffad inrättning för beredning eller förädling af råämnen, att handelsböcker öfver rörelsen föras skola, och varder förlaget in-tecknad på sätt särskildt är stadgad; njute förlagsman sedan förmånsrätt för sin fordran i det som tillverkad är, i de för tillverkningen nödiga råämnen samt i all den lösegendom, vare sig maskiner, redskap, dragare eller annat, som till fabriken eller inrättningens drift hör, så ock i fordringar för sådana förskott i penningar eller varor, som för rörelsen lemnade äro likasom i grufva med hvad dertill hör, samt i hus och byggnader, som till fabriken eller inrättningen höra, när de ligga på annans grund, men äro förlagstagarens egendom, ehuru tomten blott på viss tid öfverlåten är; dock gälle ej förmånsrätt för ränta, som före början af konkurs upplupen är, för längre tid än tre år. Är förlagsin-teckning beviljad för fleres fordringar, hafve den företräde, som äldre in-teckning eger. Hafva flere fått in-teckning å en dag, ege lika rätt. Börjar konkurs inom en månad efter det förlagsin-teckning beviljats, vare in-teckningen utan verkan“.

Hvad slutligen beträffar förslaget till förordning om vissa lego-aftal angående kreatur, synes mig, att så snart Komiterade icke in-skränkt sig till att förorda, det endast kreatur af *det slag*, som lemnas, finge vid afträdet till lika värde återlemnas, så förfaller enligt min åsigt den af Komiterade uttalade principen: “att en hjord kreatur så att säga kompletterar sig sjelf, fyller uppkomna luckor genom naturlig afvel och kan derföre under individernas vexling betraktas som ett kontinuerligt helt — och att då ursprungliga stammen vore jordegarens tillhörighet samt enligt allmän regel afkomsten af ett föremål tillfaller dettas egare, så följer deraf att ladugården, kreaturshjorden, åtminstone så länge den hålles vid oförändradt antal och omfattning genom sjelf-afling, bör tillhöra jordegaren.“

När nu, som Komiterade tänkt sig, t. ex. en hjord af nötkreatur finge ersättas af hästar till lika värde eller delvis och tvärtom, så kan den uttalade principen ej längre blifva hållbar och som princip betraktadt synes hvad som anförts angående kreatur vara fullt ut lika till-lämpligt beträffande en annan ganska vigtig del i förslaget för ett ar-rende och som ofta kan vara i fråga att af jordegaren lemnas eller ut-sädet, hvarföre jag anser att, om man skulle stödja sig på den nu åbe-

ropade af Komiterade anförde principen, utsädet kunde med lika skäl intagas i författningen som kreatur.

För min del finner jag dock, att denna princip ej behöfver häfdas och jag tror den ej heller af Komiterade blifvit det, med den ordalydelse dess förslag har. Sedan genom lagförslaget blifvit bestämdt hvem som är rätte egare till det lemnade förlaget och dettas nyttjanderätt endast under viss tid blifvit upplåten till en arrendator, samt vissa föreskrifter blifvit gjorda för att förekomma svek och förbigående af annans rätt, anser jag att en jordegare må hafva rätt att vid upplåtelse af sin jord till arrendator lemna allt hvad han vill, som kan till jordens bruk och häfd vara nödvändigt och arrendatorn önskar att emottaga.

På grund häraf anser jag derföre att denna ifrågavarande författning bör hafva följande lydelse:

“Vill jordegare, som sin fasta egendom till landbo upplåter, till egendomens bruk lemna landbo kreatur, redskap eller annat med vilkor, att hvad sålunda lemnadt blifvit till lika värde skall af landbon der hållas och höra jordegaren till, ändock att annat, än hvad sålunda lemnadt blifvit, varder i stället satt för hvad som emottagits, upprätte derom med landbon skriftlig afhandling med förteckning å det som af landbon emottagits, jemte derå satte värden samt låte handlingen af vittnen styrkas; den afhandling skall inom två månader efter den dag landbon egendomen tillträdt uppvisas för utmätningssmannen i orten och i bestyrkt afskrift honom tillställas, hvarefter afhandlingen, försedd med bevis derom, skall ingifvas å landet eller i stad lydande under landsrätt hos Häradsrätten, i Stockholm till Öfverståthållareembetet och i rikets öfriga städer till Rådstufvurätten; och varde afhandlingen intagen af Öfverståthållareembetet i dess kanslis protokoll samt hos Häradsrätt eller Rådstufvurätt i protokollet öfver bouppteckningar, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp. Är afhandlingen upprättad och med densamma förfaret som nu sagdt är, vare kreatur, redskap eller annat, som till egendomens bruk lemnadt är, till de å förteckningen upptagne värden fredade för utmätning för landbons gäld, ändock att i stället för hvad som af jordegaren sålunda lemnats annat blifvit satt“.

---

## Särskildt yttrande

af

**Axel Swartling.**

Genom Kongl. Förordningen den 24 Februari 1748 är det för närvarande medgifvet att för förlag till vissa arter af grufvedrift pantförskrifva sjelfva grufvan med dess åbyggnader. Då denna rätt, mig veterligen, icke gifvit anledning till missbruk eller svårare rättsförvecklingar, har jag — som trott det Komiterade nådigst lemnade uppdrag innefatta en maning att undersöka i hvad mån nu gällande förlagslagstiftning kan tarfva en utvidgning snarare än en inskränkning — ansett tillräckligt skäl saknas att från de föremål, deri förmånsrätt för förlag kan vinnas, utesluta grufvor med dess åbyggnader; och detta desto mindre, som grufvor just till följd af sin oflyttbarhet och sitt merendels höga värde synas mig vara att anse såsom ett af de yppersta pantobjekter, som bland löseegendom kan tänkas.

---

Visserligen gifves det för en förläggare hvarjehanda utvägar att öfvervaka den affärsrörelse, till hvilken han lemnat förlag, och dymedelst bereda sig tillfälle, att, om så finnes nödigt, vidtaga åtgärder för bevarande af sin rätt särskildt genom gäldenärens försättande i konkurs. Men om än således förlagsinteckningen onekligen innebär eller åtminstone kan innebära en verklig och betydelsefull säkerhet för långgifvaren, så länge rörelsen drifves af den person, som emottager förlaget, eller hans arfvingar, så blir deremot, enligt Komiterades förslag, en dylik inteckning helt och hållet kraftlös i det ögonblick den industriella inrättningen genom köp eller annat laga fång öfvergår till ny egare. Då nu uppenbart är att den risk långgifvaren löper att när som helst se sin säkerhet tillintetgjord genom en låntagarens åtgärd,

derom långgifvaren gemenligen aldrig på förhand får någon kunskap och som han i allt fall lagligen ej kan hindra, i väsentlig grad måste förringa förlagsinteckningens värde, har det synts mig vara oundgängligt för upprätthållande af hela rättsinstitutets betydelse att genom ett särskildt lagstadgande, så vidt sig möjligen göra låter, skydda förlagsgifvaren för eventualiteter, sådana som de ofvan antydda; och har jag föreställt mig detta lämpligast kunna ske genom ett stadgande att vid laga fång, beroende på frivilligt aftal, nye egaren skulle vara pliktig ansvara för den i verket intecknade förlagsgäld. Då aftalet förutsättes vara frivilligt, synes tredje mans rätt icke kunna genom ett dylikt stadgande förnärmas, och inrättningens säljbarhet torde, der en försäljning är nödig eller nyttig, icke deraf upphävas, då förlagsgifvarens egna intresse måste göra honom beredvillig till hvarje rimlig uppgörelse.

---

Slutligen har jag trott Komiterade, med afseende å beskaffenheten af det dem anförtrodda uppdrag, icke böra undandraga sig försöket att utstaka en gränslinie mellan begreppen fast och lös egendom särskildt i fråga om hvad till fabriksinredning och inventarier hör. Så länge denna fråga ännu är öppen och svaret på densamma i hvarje särskildt fall så oberäkneligt, som för närvarande är fallet, vill det nemligen synas som vore jemväl det förmånsrättsbegrepp, hvilket genom den föreslagna förordningen om förlagsinteckning skapas, alltför obestämdt och sväfvande, för att Komiterade skulle kunna anse sig hafva lemnat en så fullständig utredning af hithörande ämnen, som deras uppgift fordrat. Helt visst äro svårigheterna vid uppdragande af en tillfredsställande distinktion mellan ifrågavarande begrepp mycket stora; men då hvarje försök att bringa ordning i dessa lika viktiga som obestämda frågor för den stora mängd industriidkare och andra affärsmän, hvilkas intressen genom den nuvarande lagstiftningens nästan fullkomliga tystnad kunna sättas på spel, måste vara kärkommet, hade, enligt min uppfattning, ett dylikt försök bort göras.

---



**Förlagsförbindelser,**  
**intecknade hos Kommerskollegium och vissa andra myndigheter**  
 åren 1871—1880.

	Antalet förlagsförbindelser, intecknade hos										Kapitalbelopp, för hvilket förlagsinteckning beviljats.															
	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1871—1880.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1871—1880.				
Kommerskollegium . . .	6	11	24	16	34	24	36	93	53	22	319	430,000	510,000	2,002,000	05	1,600,000	2,566,000	3,235,000	1,972,000	5,060,000	2,675,000	740,000	20,790,000	05		
Stockholms Handels- och Ekonomikollegium . . .	24	28	24	84	50	62	45	54	61	18	450	510,600	251,100	870,600	1,618,750	555,500	782,660	40	596,900	1,344,500	570,125	388,000	7,488,735	40		
Magistraten i Göteborg . .	6	1	28	2	15	5	2	8	9	2	78	158,000	600,000	417,000	60,000	415,000	140,000	62,300	102,501	37	1,571,000	221,250	3,747,051	37		
Magistraten i Norrköping	0	4	1	6	8	14	7	5	0	28	73	0	75,000	50,000	275,000	220,000	400,000	335,000	70,000	0	267,000	1,692,000				
Summa	36	44	77	108	107	105	90	160	123	70	920	1,098,600	1,436,100	3,339,605	05	3,553,750	3,756,500	4,557,660	40	2,966,200	6,577,001	37	4,816,125	1,616,250	33,717,786	82

<sup>1</sup> Häri äro inbegripna 7 inteckningar enligt Sjölagen till icke uppgifna belopp.